

4. listopadu 1999

ZPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY O PLNĚNÍ ZÁVAZKŮ PLYNOUCÍCH Z MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY O ODSTRANĚNÍ VŠECH FOREM RASOVÉ DISKRIMINACE

III. a IV. periodická zpráva (období od 1. února 1996 do 4. listopadu 1999)

OBECNÁ ČÁST

I. DEMOGRAFICKÉ SLOŽENÍ POPULACE

A. Menšiny¹

1. Přehled menšin

1. Podle posledního sčítání lidu, které proběhlo v roce 1991, se 531 688 osob žijících na území České republiky, tj. 5,2% celkové populace, hlásilo k jiné národní totožnosti než české. Nejpočetněji však byla zastoupena nově uznávaná slovenská menšina, která je silně kulturně i jazykově integrovaná. Ke slovenské národnosti se ve sčítání lidu hlásilo 314 877 osob, tedy 3,1% populace. Je třeba zdůraznit, že v roce 1991 nebyli Slováci na území České republiky, jež byla součástí České a slovenské federativní republiky, menšinou v pravém slova smyslu. Oba národy měly na celém území tehdejší federace stejná práva, včetně používání svého jazyka v úředním styku.

2. Dalšími významnými menšinami žijícími na území České republiky jsou: menšina polská (ve sčítání lidu se k této národní totožnosti v roce 1991 hlásilo 59 383 osob, tj. 0,6% populace), německá (48 556, tj. 0,5%), romská (32 903, tj. 0,3%) a maďarská (19 932, tj. 0,2%). Od 1000 do 10 000 osob se v roce 1991 hlásilo k národní totožnosti ukrajinské, ruské, rusínské, bulharské, řecké a rumunské.

3. Ve sčítání lidu z roku 1991 byla mimo výše uvedené menšiny velmi často uváděna též "národnost" moravská (1 362 313, tedy 13,2%). Morava je označení jedné ze dvou hlavních historických zemí České republiky, ale obyvatelé Moravy nejsou v postavení etnické menšiny; jazykově i kulturně patří k majoritní společnosti. (Pojmy Morava/Moravan jsou analogické pojům Sasko/Sas v Německu nebo Lombardie/Lombardčan v Itálii.)

2. Romové

4. Statistika ze sčítání lidu z roku 1991 neodpovídá skutečnému počtu příslušníků romské menšiny. Podle kvalifikovaných odhadů žije dnes na území České republiky zhruba 200 tisíc Romů, kteří jsou za Romy obecně považováni a sami se k této komunitě hlásí (Romská občanská iniciativa uvádí, že Romů v ČR je 300 - 400 tisíc). V roce 1991 měli poprvé možnost se přihlásit ke své národní totožnosti, ale většina této možnosti nevyužila. Příčin je zřejmě více, od vlivu kontinuity (v předchozích sčítáních Romové tuto možnost neměli a byli nuceni

¹ Menšinami, menšinou se zde i v dalším textu rozumějí národnostní a etnické menšiny podle hlavy III. Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina), publikované pod č. 2/1993 Sbírky zákonů, která tvoří součást ústavního pořádku České republiky a která má právní sílu Ústavy a ústavních zákonů, a menšiny ve smyslu Rámcové úmluvy na ochranu národnostních menšin (dále jen Rámcová úmluva).

deklarovat českou, slovenskou nebo maďarskou "národnost") přes skutečnou ztrátu identifikace s romskou menšinou (u osob tíhnoucích k asimilaci) až po historicky podmíněné obavy z následků (seznamy Romů z roku 1939 byly využity k jejich koncentraci do táborů).

5. Romové žijící na území České republiky patří k několika etnickým skupinám. Naprostou většinu (80%) z nich tvoří takzvaní slovenští Romové. Hovoří většinou příbuznými dialekty východoslovenské romštiny, která je v podstatě kodifikována a vyučuje se na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v rámci studia romistiky. Vycházejí v ní knihy, časopisy a další publikace. Menšina hovoří příbuznými dialekty středoslovenské a západoslovenské romštiny.

6. Druhou nejpočetnější je skupina olašských Romů (Vlachiko Roma), kterých je okolo 20 tisíc. Hovoří vlastním dialektem, který se značně liší od dialektu slovenských Romů. Olašští Romové kočovali až do roku 1959, kdy jim v tom bylo různými způsoby včetně násilí zabráněno, zatímco ostatní etnické skupiny byly již usazeny.

7. Třetí skupinu představují maďarští Romové, jejichž mateřštinou je maďarština (a při sčítání lidu se často k maďarské národnosti i hlásí). Jejich počet se odhaduje na 15 tisíc.

8. Ze čtvrté skupiny, původních českých a moravských Romů, přežilo nacistickou genocidu jen asi 600 osob. Tato populace je silně integrována až asimilována. Kromě toho žili v českých zemích i Sintové (němečtí Romové), kteří byli rovněž prakticky vyhlazeni.

9. V posledních letech se na českém území objevují Romové ze zemí bývalé Jugoslávie, Rumunska i někdejšího SSSR, kteří svůj pobyt v České republice nelegalizují.

B. Cizinci

1. Cizinci s povolením k pobytu

10. Na konci roku 1998 bylo v České republice evidováno 220 187 cizinců s povolením k pobytu. Zatímco v letech 1993 až 1996 se prudce zvyšoval počet cizinců s dlouhodobým pobytem, v roce 1998 rostl mírněji. Zvýšil se naopak počet udělených povolení k trvalému pobytu.

11. Největší skupinu (52 684, tj. 24% z celkového počtu cizinců s povolením k pobytu) tvořili občané Ukrajiny. Skutečný počet Ukrajinců, kteří pracují převážně ve stavebním průmyslu, je však nepochybně daleko vyšší, neboť mnozí z nich se zdržují na území České republiky jako turisté nebo nelegálně.

12. Jen nepatrně menší (49 621) byl - podle vládní Informace o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 1998 - počet občanů Slovenska s povoleným pobytem na území České republiky. Statistiky neodrážejí etnickou příslušnost, takže nelze určit, kteří z těchto občanů Slovenska jsou Romové.

13. Dalšími významnými skupinami cizinců s povoleným pobytem na území České republiky byli v roce 1998 občané Vietnamu (22 875), Polska (22 166) a Ruska (10 029). Část vietnamské komunity je na území České republiky už od doby před rokem 1989. V období po roce 1989 narůstá i komunita čínská.

2. Uprchlíci a žadatelé o azyl

14. V roce 1998 se ve srovnání s rokem předchozím zvýšil počet žádostí o přiznání postavení uprchlíka téměř na dvojnásobek, z 2109 v roce 1997 žádostí na 4086 žádostí v roce 1998. Ke 31. prosinci 1998 bylo 1819 cizincům přiznán status uprchlíka. Po odečtení osob, jimž byl status uprchlíka odejmut, je na území České republiky 1463 cizinců s přiznaným postavením uprchlíka a 2125 žadatelů o přiznání postavení uprchlíka. Tito žadatelé žijí převážně

v uprchlických táborech vzdálených od větších center.

15. V roce 1998 pokračoval Státní asistenční program pro osoby s přiznaným postavením uprchlíka. Jeho podstatou je finanční pomoc státu při zajištění bydlení a zajištění rozvoje infrastruktury obce. Pomoc se ovšem týká pouze těch osob, jimž bylo postavení uprchlíka přiznáno, a jejich rodin, nikoli žadatelů o status uprchlíka.

16. Velmi vážným problémem je růst nezákonné migrace, a to jak cílové, tak zejména tranzitní. V roce 1998 zjistily příslušné orgány celkem 44 672 nezákonných přechodů státních hranic České republiky, což je o 15 333 případů více než v roce 1997. Podle údajů policejních orgánů přitom narůstá organizované nezákonné převaděčství a pašování lidí, při němž často dochází k zneužívání svízelného postavení běženců převaděči, které nejednou vede až k ohrožení zdraví a života převáděných osob.

17. Mnozí z těch, kdo nelegálně vstoupí na území České republiky, jsou zadrženi a požádají zde o postavení uprchlíka, čímž svůj pobyt dočasně legalizují; nedorazí však do uprchlických táborů nebo je brzy opustí a pokusí se o přechod hranic do Německa. Přestože je azylová procedura takto využívána k tranzitu do zemí západní Evropy, zůstává celkový počet žadatelů o postavení uprchlíka ve srovnání se zeměmi Evropské unie nadále poměrně nízký.

II. PLNĚNÍ ČLÁNKŮ 2-7 ÚMLUVY

Článek 2

A. Právní a správní opatření proti rasové diskriminaci

1. Právní normy

18. Jak bylo řečeno v Úvodní a 2. průběžné zprávě (dále v textu jen "úvodní zpráva"), základním právním předpisem, který upravuje ochranu lidských práv a základních svobod v České republice, je Listina.

19. Listina obsahuje princip zákazu diskriminace z důvodu rasy v článku 1, který uvádí, že "*lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti a právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcižitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*"

20. Článek 3 Listiny uvádí, že "*základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.*"

21. Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace je podle článku 10 Ústavy bezprostředně závazná a má přednost před zákonem, tj. lze se jí přímo dovolávat před soudem a v případě konfliktu se zákonem má přednost Úmluva.

22. Dále je Česká republika smluvní stranou Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Mezinárodní úmluvy o potlačení a trestání zločinu apartheidu, Mezinárodní úmluvy proti apartheidu ve sportu, Úmluvy o diskriminaci v zaměstnání a povolání, Mezinárodní úmluvy UNESCO proti diskriminaci ve vzdělání, Úmluvy o předcházení a trestání zločinu genocidia, evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin.

2. Institucionální zabezpečení

23. Ochrana proti rasové diskriminaci patří do působnosti orgánů zabývajících se dodržováním lidských práv. Pokud jde o moc zákonodárnou, mají ochranu lidských práv a plnění závazků plynoucích z Úmluvy ve své péči tyto výbory:

- (a) Petiční výbor Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, který má dva podvýbory, pro aplikaci Listiny základních práv a svobod a pro národnosti
- (b) Výbor pro lidská práva, vědu, vzdělání a kulturu Senátu Parlamentu ČR.

24. Pokud jde o moc výkonnou, existuje několik poradních orgánů vlády, jejichž činnost se bezprostředně dotýká plnění závazků plynoucích z Úmluvy. Patří mezi ně:

- (a) Rada pro národnosti
- (b) Meziresortní komise pro romské záležitosti (blíže viz I/B/3)
- (c) zmocněnec vlády pro lidská práva
- (d) Rada pro lidská práva.²

25. Funkce zmocněnce vlády pro lidská práva, jemuž bylo uloženo plnit v působnosti místopředsedy vlády a předsedy Legislativní rady funkci iniciativního a koordinačního orgánu vlády v oblasti vyhodnocování stavu a úrovně lidských práv v České republice, byla zřízena usnesením vlády č. 579/1998 z 9. září 1998. Vládní zmocněnec pro lidská práva však nemá pravomoc zastupovat jednotlivce, kteří si stěžují na porušení svých práv.

26. Dne 9. prosince 1998 byla usnesením vlády č. 809/1998 zřízena Rada pro lidská práva, jejímž předsedou je zmocněnec vlády pro lidská práva, jako nový poradní orgán vlády, složený paritně ze zástupců deseti ministerstev na úrovni náměstků a ze zástupců občanské veřejnosti. Rada pro lidská práva zřídila osm sekcí, jež se zabývají jednotlivými okruhy problémů na poli lidských práv. Jsou to sekce:

- (a) proti projevům rasismu
- (b) pro práva cizinců
- (c) pro občanská a politická práva
- (d) pro práva dítěte
- (e) pro rovné příležitosti mužů a žen
- (f) proti mučení a jinému nelidskému zacházení
- (g) pro sociální, kulturní a hospodářská práva
- (h) pro výchovu k lidským právům.

27. Problematikou rasové diskriminace se zabývá především sekce proti projevům rasismu, ale také sekce pro práva cizinců, pro občanská a politická práva, pro výchovu k lidským právům a pro práva sociální kulturní a hospodářská. Sekce podávají návrhy Radě jako poradnímu orgánu vlády.

28. Pokud zmocněnec vlády pro lidská práva nebo Rada pro lidská práva zjistí, že některé předpisy by mohly připouštět diskriminační výklad, dávají podnět k jejich změně. Příkladem může být nedávná revize vnitřní směrnice ministerstva vnitra o udělování výjimek při předkládání fotografií na doklady totožnosti, která umožňovala takový výklad, jako by výjimky týkající se fotografií s pokrývkou hlavy bylo možno udělovat pouze řádovým sestrám, ale ne už například u věřících Židů. K nápravě tohoto stavu došlo prostřednictvím novely Vyhlášky Ministerstva vnitra č. 128/1993 Sb., kterou se provádí zákon o občanských průkazech (Vyhláška ministerstva vnitra č. 174/1999 Sb.). Vyhláška byla novelizována tak, aby bylo možno

² Poradní orgány uvedené pod (b), (c) a (d) byly vytvořeny v období od podání úvodní a II. průběžné zprávy.

předkládat fotografii s pokrývkou hlavy z náboženských důvodů.

29. Vláda předložila Poslanecké sněmovně návrh zákona o veřejném ochránci práv (ombudsmanovi). Zřízení tohoto institutu by mělo přispět k posílení ochrany občanů proti jakémukoli nesprávnému jednání úřadu a institucí státní správy, tedy včetně jednání, které by vykazovaly znaky rasové diskriminace. Návrh zákona Poslanecká sněmovna schválila 4. listopadu 1999.

4. Opatření k implementaci doporučení Výboru (CERD)

30. Pro vnitrostátní implementaci doporučení Výboru, uvedených v závěrečné zprávě ze 30. března 1998 (CERD/C/304/Add. 47), byla při Ministerstvu zahraničních věcí ustavena pracovní skupina složená ze zástupců zainteresovaných ministerstev a nestátních organizací. (Pokud je dále v textu uvedeno "doporučení Výboru", rozumí se tím doporučení obsažená v této závěrečné zprávě.) Tato pracovní skupina ukončila svou činnost na podzim roku 1998 v souvislosti s převedením kompetencí k vnitrostátní implementaci Úmluvy na zmocněnce vlády pro lidská práva.

31. Pracovní skupina navrhla, aby vláda České republiky učinila prohlášení dle článku 14 Úmluvy, jímž uznává kompetenci Výboru k přijímání a projednávání podání jednotlivých osob a skupin osob, které si stěžují na porušení některého z práv zaručených Úmluvou. Návrh na učinění prohlášení dle článku 14, který vychází z doporučení Výboru (bod 27), podpořila na svém zasedání v listopadu 1998 Rada pro národnosti – poradní orgán pro otázky politiky vlády k příslušníkům menšin. Ministerstvo zahraničních věcí zahájilo legislativní proceduru, která by měla být završena do konce roku 1999. Vláda na svém zasedání dne 29. července 1999 schválila materiál týkající se učinění prohlášení dle článku 14 Úmluvy a doporučila Parlamentu vyjádřit souhlas s tímto prohlášením. Lze očekávat, že vnitrostátní procedura směřující k učinění prohlášení bude ukončena do konce roku 1999.

32. Učiněním prohlášení o uznání příslušnosti Výboru pro přijímání a projednávání sdělení jednotlivců nebo skupin osob Českou republikou na základě článku 14 Úmluvy přibude k možnosti zkoumání porušení práv zakotvených Úmluvou vnitrostátními orgány i možnost obrátit se na Výbor, tj. mezinárodní orgán monitorující dodržování Úmluvy.

33. Další opatření k implementaci jednotlivých doporučení Výboru jsou zmíněna v textu této zprávy na příslušných místech.

34. Na doporučení Ministerstva vnitra byla Výboru zaslána Zpráva o postupu státních orgánů při postihu trestných činů motivovaných rasismem a xenofobií nebo páchaných příznivci extremistických skupin v roce 1997, k níž přijala vláda ČR usnesení č. 192 ze dne 19. března 1998. Dne 14. července 1999 vláda usnesením č. 720 schválila Zprávu o postupu státních orgánů při postihu trestných činů motivovaných rasismem a xenofobií nebo páchaných příznivci extremistických skupin a o aktivitách extremistických uskupení na území České republiky v roce 1998, která bude Výboru rovněž zaslána. Obě zprávy dokládají úsilí státních orgánů o postih trestné činnosti s rasistickým nebo xenofobním podtextem. Obsahují mj. přehled případů evidovaných Policií ČR, u nichž existovalo podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku motivovaného rasovou nebo národnostní nesnášenlivostí, či spáchaných příznivci extremistických skupin, bez ohledu na konečnou trestně právní kvalifikaci. Skýtají podrobný souhrn všech evidovaných případů rasisticky motivovaných útoků a interetnických střetů.

B. Opatření k zajištění přiměřeného rozvoje etnických (rasových) skupin a jejich příslušníků

1. Obecná ustanovení týkající se menšin

35. Jak bylo uvedeno v úvodní zprávě, Ústava České republiky v článku 6 stanoví, že "rozhodování většiny dbá ochrany menšin". Listina základních práv a svobod v článku 3 zaručuje:

"1. ...

2. Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování.

3. Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod".

36. Dále uvádí Listina v článku 24, že "příslušnost ke kterékoli národnostní menšině nesmí být nikomu na újmu".

37. Článek 25 Listiny upravuje práva příslušníků menšin takto:

"1. Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.

2. Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též

a) právo na vzdělání v jejich jazyku,

b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku,

c) právo účasti na řešení věcí, týkajících se příslušníků národnostních menšin".

38. Česká republika přistoupila 28. dubna 1995 k Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin, se kterou poté vyslovil souhlas Parlament České republiky a schválil ji podle článku 39 odstavce 4 Ústavy České republiky jako mezinárodní smlouvu o lidských právech a základních svobodách ve smyslu článku 10 Ústavy České republiky; v roce 1997 Česká republika Rámcovou úmluvu ratifikovala. Rámcová úmluva vstoupila v obecnou platnost na základě svého článku 28 odstavce 1 dnem 1. února 1998 a pro Českou republiku podle odstavce 2 téhož článku vstoupila v platnost dnem 1. dubna 1998. Současně byl ve Sbírce zákonů České republiky publikován její český překlad. V roční lhůtě od jejího vstupu v platnost pro Českou republiku, tj. k 1. dubnu 1999, pak Česká republika předložila generálnímu tajemníkovi Rady Evropy úplné informace o legislativních a dalších opatřeních, které přijala k naplnění zásad Rámcovou úmluvou stanovených, v souladu s článkem 25 odstavcem 1 Rámcové úmluvy.

39. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky zahájilo vnitrostátní proceduru směřující k podpisu Charty menšinových jazyků, která by měla být završena začátkem roku 2000 podpisem Charty ve Štrasburku.

2. Zastoupení menšin v orgánech státní správy a samosprávy

40. Otázkami menšin a jejich rozvoje se v předmětném období nadále zabývala Rada pro národnosti, zřízená usnesením vlády č. 259/1994 jako poradní, iniciativní a koordinační orgán pro otázky politiky vlády k příslušníkům menšin (viz úvodní zpráva). V Radě pro národnosti je zastoupeno 12 jmenovaných představitelů šesti menšin – po třech zástupcích menšiny romské a slovenské, po dvou zástupcích německé a polské, po jednom ukrajinské a maďarské. Předsedou Rady pro národnosti je zmocněnec vlády pro lidská práva.

41. Kromě Rady pro národnosti jsou zástupci menšin zastoupeni také v poradních orgánech Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva kultury. Poradci pro otázky, jež

se týkají romské menšiny, pracují na Ministerstvu vnitra, Ministerstvu práce a sociálních věcí, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvu zahraničních věcí.

42. Zastoupení menšin v orgánech místní územní samosprávy se týká především polské menšiny, která jako jediná vytváří souvislé usídlení (v oblasti Těšínska). Za polské Politické hnutí Koexistence – Soužití bylo v komunálních volbách v roce 1998 zvoleno 49 zastupitelů ve 21 obcích. Kromě toho bylo v těchto volbách zvoleno 63 poslanců, kteří se hlásí k polské menšině, za jiné strany. K polské menšině se hlásí také šest starostů (dva zvoleni za nezávislé, tři za Českou stranu sociálně demokratickou, jeden za Občanskou demokratickou stranu).

43. Ve státní správě, konkrétně na okresních úřadech, pracují na základě vládního usnesení č. 686/1997 ze 29. října 1997 také poradci pro romskou problematiku. K 1. lednu 1999 vykonávalo svou funkci už 81 těchto poradců. Příslušnost k romské menšině však není nezbytnou podmínkou.

3. Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity

44. Dne 29. října 1997 vzala vláda na vědomí Zprávu o situaci romské komunity v České republice, předloženou ministrem Pavlem Bratinkou, která konstatovala špatné postavení Romů v mnoha oblastech života a vyzvala k urgentnímu řešení nakupených problémů. Spolu s tím uložila vláda ministrům a dalším vedoucím pracovníkům státní správy úkoly směřující k řešení těchto problémů. Usnesením 686/97 přijala vláda v říjnu 1997 soubor opatření, který uložil 11 ministrům celkem 41 úkolů. Většina těchto úkolů má dlouhodobý charakter a jejich plnění je průběžně kontrolováno. Dvakrát ročně je vládě předkládána zpráva o jejich plnění; poslední zpráva byla vládě předložena v lednu 1999. (Viz aktivity Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva pro místní rozvoj, které se týkají článku 5 Úmluvy.)

45. Přestože jsou Romové už zastoupeni spolu s jinými menšinami v Radě pro národnosti, zřídila vláda v roce 1997 nový poradní orgán, Meziresortní komisi pro záležitosti romské komunity, která se zabývá pouze problematikou romské menšiny. Problémy Romů jsou totiž kvalitativně odlišné od problémů ostatních menšin. V případě Romů nejde jen o rozvoj vlastního jazyka a kultury, ale o zásadní obtíže v soužití s majoritní společností. Na tyto obtíže se podílejí jak objektivní kulturní rozdíly, tak také důvody sociální. Ke specifickým problémům romské menšiny patří i to, že se její příslušníci stávají terčem rasistických útoků a že obavy o osobní bezpečnost často výrazně ovlivňují jejich život.

46. Kancelář Meziresortní komise je podobně jako sekretariát Rady pro národnosti a Rady pro lidská práva organizačně začleněn do struktury Úřadu vlády České republiky. Jejím předsedou je rovněž zmocněnec vlády pro lidská práva. V prosinci 1998 byla Meziresortní komise doplněna o zástupce ministra zdravotnictví a počet romských zástupců v komisi byl zvýšen z šesti na dvanáct, takže nyní je poměr romských členů k zástupcům ministerstev paritní. Současně byly pro zlepšení práce komise mezi jednotlivými zasedáními z představitelů jednotlivých resortů a zástupců Romů vytvořeny úzce spolupracující dvojice, které společnými silami řeší aktuální problémy a společně předkládají do komise závažnější návrhy, kterými by se měla zabývat jako celek. Statut Meziresortní komise umožňuje vznik pracovních skupin složených ze zástupců Romů a z odborníků na konkrétní problematiku, které zpracují určitý problém a výsledky své práce předloží komisi. Nové složení komise umožňuje větší účast zástupců Romů na jejím rozhodování.

47. Práce Meziresortní komise se dosud zaměřila především na tři okruhy, pro něž vytvořila pracovní skupiny: na zvýšení zaměstnanosti Romů, zvýšení pocitu bezpečnosti a reintegraci navrátilců z emigrace. Skupina hledající možnosti zvýšení zaměstnanosti Romů předala ce-

lou řadu podnětů Ministerstvu práce a sociálních věcí; mnohé z nich se staly součástí Národního plánu zaměstnanosti. Členové pracovní skupiny pro bezpečnostní otázky jsou spolu s pracovníky Ministerstva vnitra členy meziresortní pracovní skupiny ustavené náměstkem ministra vnitra pro veřejný pořádek a bezpečnost ke 25. únoru 1999. Tyto skupina se zabývá aktuálními tématy a její činnost by měla přispět ke zlepšení vzájemného vztahu Policie ČR a Romů a vytvoření klimatu pro zvýšení vzájemné důvěry. Meziresortní komise usiluje též o zlepšení všeobecné informovanosti o Romech, o jejich tradicích, o minulosti včetně nacistické genocidy a o jejich současných problémech.

4. Nová koncepce soužití s Romy

48. Dne 7. dubna 1999 schválila česká vláda Koncepci politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti, kterou předložil předseda Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity. V návrhu koncepce je kromě opatření na zlepšení situace Romů na trhu práce řešena např. i otázka změn ve školském systému, podpora podmínek pro demokratický rozvoj romské reprezentace, podpora spolupráce Romů a romských organizací s místními a regionálními strukturami.

49. Základní myšlenkou nové koncepce je úsilí o radikální obrat ve vztahu majoritní společnosti k romské menšině, jehož by mělo být postupně dosaženo u velké většiny občanů; musí však začít změnou postojů zaměstnanců a činitelů státní správy a samosprávy. Podstata takového obratu spočívá v uznání, že romství je hodnotou, která obohatí celou společnost v její multikulturalitě. Podle nové koncepce se integrace Romů nemá uskutečnit asimilací, které je dosud nakloněna majoritní společnost, nýbrž jejich emancipací.

50. Významnou součástí koncepce je uznání romštiny jako menšinového jazyka, jehož dva dialekty, východoslovenský a olašský, jsou pro početnost svých uživatelů hodny ochrany a podmínek, v nichž by se mohly rozvíjet.

51. V nové koncepci se objevuje princip vyrovnávací akce (affirmative action), jež však nemá charakter rasových či etnických kvót, ale podpůrných akcí v oblasti zaměstnanosti, vzdělávání apod. Dalším z hlavních cílů je zajistit podíl Romů na rozhodování o záležitostech jejich komunity. Součástí koncepce je však i zvýšené úsilí o působení na všechny občany České republiky ve smyslu výchovy k multikulturnímu, tolerantnímu přístupu.

52. V koncepci se zvažuje také zřízení státního orgánu, jenž by sledoval veškeré případy diskriminace a byl by k tomu vybaven potřebnými pravomocemi (úřadu pro etnickou rovnost). Zatím jde pouze o ideový záměr; bude ještě předmětem diskusí, zda a v jaké podobě tento úřad vznikne.

5. Řešení problému soužití s Romy na mezinárodní úrovni

53. Dne 7. října 1998 předložilo Ministerstvo zahraničních věcí vládě České republiky Informaci o dopadu romské problematiky na zahraniční politiku České republiky. Vzhledem k tomu, že se Česká republika potýká s obdobnými problémy jako ostatní evropské státy s významnou romskou menšinou, předložilo po projednání tohoto materiálu vládou Ministerstvo zahraničních věcí v Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) iniciativu na posílení evropské dimenze ochrany romského etnika. Iniciativu podpořila Stálá rada OBSE a posléze i 7. zasedání Ministerské rady OBSE v Oslu (2.-3. prosince 1998). Na tomto zasedání bylo na základě české iniciativy přijato rozhodnutí o posílení kontaktního místa pro Romy/Sinti v rámci ODIHR (Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva OBSE).

Článek 3

Zákaz rasové segregace a apartheidu

54. Česká republika je jako nástupnický stát bývalé České a Slovenské Federativní Republiky stranou Mezinárodního paktu OSN o potlačování a trestání členů apartheidu (publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 116/1976 Sb.).

55. Trestní zákon rovněž obsahuje § 263a (persekuce obyvatelstva), který postihuje uplatňování apartheidu nebo jiných nelidských činů vyplývajících z rasové diskriminace za války, ne však v době míru. V době míru je možno užít ustanovení §§ 260 a 261 trestního zákona (viz níže).

Článek 4

Legislativní opatření proti hlásání rasové nenávisti a násilí proti rasovým a etnickým skupinám

1. Trestněprávní ustanovení

56. Jak bylo uvedeno už v úvodní zprávě, trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů) obsahuje tato ustanovení:

§ 196

Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

- (1) *Kdo skupině obyvatelů vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*
- (2) *Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich politické přesvědčení, národnost, rasu, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*
- (3) *Stejně jako v odstavci 2 bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání takového činu.*

§ 198

Hanobení národa, rasy a přesvědčení

- (1) *Kdo veřejně hanobí*
 - a) *některý národ, jeho jazyk nebo některou rasu, nebo*
 - b) *skupinu obyvatel republiky pro jejich politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*
- (2) *Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nejméně se dvěma osobami.*

§ 198a

Podněcování k národnostní a rasové nenávisti

- (1) *Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu nebo rase nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok*
- (2) *Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odstavci 1.*

§ 259

Genocidium

- (1) *Kdo v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu*
 - a) *uvede příslušníky takové skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit*

jejich úplné nebo částečné fyzické zničení

- b) provede opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí*
 - c) násilně převádí děti z jedné takové skupiny do druhé, nebo*
 - d) způsobí příslušníkovi takové skupiny těžkou újmu na zdraví nebo smrt, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem.*
- (1) Stejně bude potrestán ten, kdo se na činu uvedeném v odstavci 1 účastní.*

§ 260

Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů

- (1) Kdo podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod občanů nebo hlásá národnostní, rasovou, třídní nebo náboženskou zášť, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.*
- (2) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán*
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným podobně účinným způsobem,*
 - b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, nebo*
 - c) spáchá-li takový čin za branné pohotovosti státu.*

§ 261

Kdo veřejně projevuje sympatie k fašismu nebo jinému podobnému hnutí uvedenému v § 260, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

57. Dále se rasové nenávisti a násilí proti rasovým a etnickým skupinám týkají kvalifikované skutkové podstaty následujících trestných činů:

§ 219/2g – vražda motivovaná rasou, národností, politickým přesvědčením, vyznáním

§ 221/2b, § 222/2b – ublížení na zdraví motivované rasou, národností, politickým přesvědčením, vyznáním

§ 235/2f – vydírání motivované rasou, národností, politickým přesvědčením, vyznáním

§ 236 – omezování svobody vyznání

§ 257/2b – poškozování cizí věci motivované rasou, národností, politickým přesvědčením, vyznáním

§ 263a – persekuce obyvatelstva

2. Nezákonost občanských sdružení propagujících rasovou diskriminaci

58. Právo svobodného sdružování je upraveno článkem 20 Listiny, který garantuje právo svobodně se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích, zakládat politické strany a politická hnutí. Jak bylo řečeno v úvodní zprávě, nejsou však dovolena (podle § 4 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů) sdružení, jejichž cílem je popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcovat nenávist a nesnášenlivost z těchto důvodů, podporovat násilí anebo jinak porušovat Ústavu a zákony. Problémem je činnost některých sdružení, která jsou zaměřena na popírání nebo omezování práv občanů, ale ve stanovách tento záměr neuvádějí, a proto jim nelze registraci odepřít. Z toho vyplývá skutečnost, že v období 1993-1999 Ministerstvo vnitra registraci žádného sdružení z důvodů uvedených v ustanovení § 4 zákona č. 83/1990 Sb. neodmítlo.

59. Na úseku sdružování nedošlo v hodnoceném období k žádným změnám právní úpravy. Do konce roku 1999 však má být připraven a předložen vládě k projednání návrh nového zákona o sdružování ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.

60. Již zaregistrované sdružení podle § 12 odst. 3 zákona č. 83/1990 Sb. může a má být rozpuštěno, je-li prokázáno, že nedovolenou činnost vyvíjí, tj. že jeho faktickým cílem je popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu,

původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcovat nenávisť a nesnášenlivost z těchto důvodů.

61. Usnesení vlády č. 686/1997 uložilo ministru vnitra provádět kontrolu, zda občanská sdružení nevyvíjejí činnost propagující rasovou nesnášenlivost, fašismus a národnostní nesnášenlivost, a pokud ano, vyzvat je, aby od takovéto činnosti upustila. Pokud by sdružení v takovéto činnosti pokračovala, uložila vláda ministru vnitra, aby je Ministerstvo vnitra rozpustilo.

62. Vládní zmocněnec pro lidská práva připravil z podnětu předsedy vlády Miloše Zemana návrh opatření proti hnutím směřujícím k potlačení práv a svobod občanů, přijatý usnesením č. 789/1999, podle něhož má Ministerstvo vnitra přijmout opatření vedoucí k rozpuštění těch občanských sdružení, která vyvíjejí činnost směřující k omezování nebo popírání osobních, politických nebo jiných práv občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, nebo rozněčují nenávisť a nesnášenlivost z těchto důvodů. Ministr vnitra 1. listopadu 1999 informoval vládu, že takové opatření – výzva, aby sdružení upustilo od činnosti propagující rasovou nesnášenlivost – bylo v souladu se zákonem uplatněno proti krajně pravicovým občanským sdružením Vlastenecká fronta a Národní aliance.

3. Postup vůči politickým stranám či hnutím

63. Vznikání a činnost politických stran jsou omezeny ustanovením § 4 zákona č. 424/1990 Sb., podle něhož mj. nemohou vznikat a vyvíjet činnost strany, jejichž program nebo činnost ohrožují práva a svobody občanů. Mechanismus odmítnutí registrace politické strany, pozastavení její činnosti a jejího rozpuštění Nejvyšším soudem byl popsán v úvodní zprávě. Tento zákonný postup rovněž dosud nebyl vůči žádné politické straně uplatněn.

64. Jedinou politickou stranou, v jejímž působení se systematicky objevují xenofobní až rasistické prvky, je Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa (SPR-RSČ). V letech 1992-1998 byla SPR-RSČ parlamentní stranou. CERD ve své závěrečné zprávě (bod 11) konstatoval se znepokojením, že politická strana zastoupená v Parlamentu České republiky propaguje rasovou diskriminaci a vydává časopis, který šíří rasistickou propagandu a ideje rasové nadřazenosti, zaměřený proti etnickým menšinám žijícím v zemi. Představitelé nestátních organizací, zejména zástupci romské menšiny, opakovaně žádali, aby byl proti SPR-RSČ uplatněn zákonný postup, tj. pozastavení činnosti Ministerstvem vnitra a rozpuštění Nejvyšším soudem. V roce 1998 se nebezpečí představované touto stranou objektivně zmenšilo, protože ve volbách nepřekročila pětiprocentní hranici pro vstup do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Její vedení se rozpadlo a část vůdčích představitelů stranu opustila; někteří se za své předchozí projevy veřejně omluvili. Dne 23. června 1999 byl jeden z ideologů SPR-RSČ, Tomáš Kebza, odsouzen za rasistické projevy ve stranickém týdeníku Republika ke třem rokům odnětí svobody s podmíněným odkladem na pět let s dohledem a k zákazu publikační činnosti na 10 let.

65. V souladu s doporučením Výboru (CERD), uvedeným v bodě 17, navrhlo Ministerstvo vnitra vládě přijmout zásadní změnu ve Zprávách o postupu státních orgánů při postihu trestných činů motivovaných rasismem a xenofobií nebo páchaných příznivci extremistických skupin, kterou každoročně předkládá vládě. Na základě usnesení vlády č. 720/1999 vypracuje Bezpečnostní informační služba spolu s Ministerstvem vnitra do 31. března 2000 souhrnnou informaci o poznatcích k občanským sdružením, politickým stranám a hnutím, registrovaným u Ministerstva vnitra, jež se stane podkladem pro rozhodnutí, zda budou v příští zprávě jmenovitě uváděna ta občanská sdružení, případně politické strany a hnutí, které jsou vnímány státními orgány, respektive občanskou veřejností, jako problematické a diskutabilní. Jednalo by se především o ta sdružení, u nichž existuje na základě poznatků Bezpečnostní informační služby a Policie ČR, důvodné podezření na extremistickou činnost

některých jejich členů.

Článek 5

Práva zvláště garantovaná Úmluvou

1. Právo na rovné zacházení před soudy

66. Právo na soudní ochranu je garantováno článkem 36 Listiny, jak je uvedeno v úvodní zprávě. Občané i cizinci mají v soudním řízení rovné postavení. V trestním řízení mají právo na tlumočnicka. Občanský soudní řád, § 18, zaručuje účastníkům řízení právo jednat před soudem ve své mateřštině. Od podání úvodní zprávy nedošlo na tomto poli k žádné změně.

67. V praxi zejména někteří advokáti a nestátní organizace sledující dodržování lidských práv poukazují na vhodnost a v jednotlivých případech i nutnost, aby státní orgán zajistil ex offio úplný textový překlad písemností do jazyka, kterému účastník řízení rozumí. Situace by měla být v tomto směru změněna novou úpravou zákona o trestním řízení. Plná realizace tohoto požadavku je limitována nákladností a časovou náročností.

2. Právo na osobní svobodu a bezpečnost a ochranu proti násilí a újmě na zdraví

i) právo na osobní svobodu

68. Právo na ochranu osobní svobody je zaručeno článkem 8 Listiny, jak bylo uvedeno v úvodní zprávě. Toto právo má každý člověk, bez rozdílu, zda je způsobilý k právním úkonům, a bez rozdílu, zda je občanem České republiky, cizincem nebo osobou bez státního občanství. Od podání úvodní zprávy nedošlo na tomto poli k žádné změně.

69. Cizinci ovšem mohou vnímat jako znevýhodnění skutečnost, že v případě trestního stíhání rozhodují soudy o uvalení vazby na cizince častěji, než je tomu u českých občanů. Dochází k tomu především v případech útěkové vazby, kdy obava z vyhýbání se trestnímu stíhání je odůvodněna možností vycestování.

70. Vyhoštění cizinců z území České republiky je realizováno:

- (a) Na základě pravomocného rozhodnutí soudu (v souladu s příslušnými ustanoveními trestního zákona).
- (b) Na základě rozhodnutí Ministerstva vnitra v souladu s § 16 zákona č. 123/1992 Sb., o pobytu cizinců na území ČSFR, ve znění pozdějších předpisů. Pokud má cizinec platný cestovní doklad a je zahájeno řízení o jeho vyhoštění, je cizinec zajištěn a umístěn do policejní cely. Zákonná lhůta k zajištění cizince je 30 dnů, i když je snahou policie, aby byl v takovém případě vyhoštěn v co nejkratším možném termínu. Pokud ovšem cizinec platný cestovní doklad nemá, bývá zákonná lhůta 30 dnů využívána. V mnoha případech není totožnost cizince ve lhůtě 30 dnů zastupitelskými úřady ověřena a není vydán náhradní cestovní doklad k realizaci vyhoštění. V takovém případě je cizinec po uplynutí zákonem stanovené lhůty 30 dnů z policejní cely propuštěn. K vycestování z území České republiky jsou jim udělena výjezdní víza zpravidla s použitelností na 30 dnů.³

ii) právo na bezpečnost a ochranu proti násilí a újmě na zdraví

³ Nový zákon o pobytu cizinců umožňuje zajišťování cizinců pro účely vyhoštění na základě rozhodnutí soudu. Zákon schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR 31. října 1999; aby vstoupil v platnost, musí být ještě schválen Senátem Parlamentu a podepsán prezidentem republiky.

71. V oblasti trestněprávní ochrany je ochrana osobní svobody jednotlivce upravena v ustanoveních zmíněných výše (ke článku 4).

72. Základním problémem z hlediska bezpečnosti příslušníků menšin, především Romů, je ohrožení ze strany více či méně organizovaných skupin krajně nacionalistického až neofašistického charakteru, jejichž členové jsou obvykle označováni jako skinheads. Tyto aktivity se na území České republiky rozvíjejí již od roku 1990. Do roku 1989 byl rasismus v české společnosti přítomen převážně jen v latentní podobě, například ve vztahu k Vietnamcům; represivní charakter tehdejšího režimu neumožnil jeho statisticky významné projevy. Projevy současných rasistických skupin jsou v zásadě podobné, přestože se jejich ideologie liší, neboť některé vyznávají "jen" český nacionalismus, zatímco jiné jsou příslušníky nadnárodních neonacistických sdružení, působících po celé Evropě. Vesměs však formou pouličních shromáždění, koncertů, vydávání nahrávek a neregistrovaných časopisů (zinů), ale i formou verbálních a fyzických útoků projevují nenávist k odlišným skupinám, a to zejména k Romům.

73. K opatřením směřujícím ke zvýšení ochrany před rasistickými útoky patří novela trestního zákona, která nabyla účinnosti 1. září 1995 a stanovila u některých trestných činů (vraždy, ublížení na zdraví, poškození cizí věci aj.) jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, jsou-li tyto činy spáchány na někom "pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání".

74. Nadále zůstává v platnosti pokyn ministra spravedlnosti předsedům soudů, aby v pravomocně skončených věcech přezkoumávali i zákonnost rozhodnutí a v odůvodněných případech podávali podněty ke stížnostem pro porušení zákona.

75. Stížnost pro porušení zákona byla dvakrát uplatněna v soudním řízení se skinheady, kteří v říjnu 1993 způsobili smrt 17letého Roma Tibora Danihela v Písku. O vrácení případu ke Krajskému soudu v Českých Budějovicích rozhodla stížnost pro porušení zákona, kterou podala v roce 1997 tehdejší ministryně spravedlnosti Vlasta Parkanová na základě toho, že tento požadavek - z iniciativy senátora Pavla Rychetského, dnešního místopředsedy vlády a předsedy Legislativní rady vlády - jednomyslně podpořil Senát Parlamentu České republiky. V roce 1998 byli hlavní pachatelé odsouzeni pro trestný čin vraždy z rasových pohnutek k trestům vyměřeným v trestní sazbě pro mladistvé pachatele (věku 15-18 let), která činí u trestného činu vraždy 5-10 let. V lednu 1999 sice Vrchní soud rozsudek krajského soudu z procesně formálních důvodů zrušil, ale proti jeho usnesení podal ministr spravedlnosti Otakar Motejl stížnost pro porušení zákona. Nejvyšší soud ČR 27. května 1999 stížnosti vyhověl. Vrchní soud dne 30. června 1999 zamítl odvolání obviněných proti rozsudku krajského soudu; původní rozsudek co do viny i co do trestu potvrdil.

76. V noci ze 7. na 8. listopadu 1997 napadli dva skinheadi v Praze 3 dva súdánské studenty, z nichž jednomu přeřezali šlachy na ruce a druhý, Hassan Elamin Abdelradi, na následky zranění zemřel. Hlavní pachatel byl obviněn z rasově motivované vraždy dle § 219, odstavce 2, písmena g) trestního zákona. Městský soud v Praze uložil dne 23. března 1998 hlavnímu pachateli trest odnětí svobody na 14,5 roku a druhému trest odnětí svobody na 7,5 měsíce. Oba obžalovaní se odvolali. Odvolací soud dne 9. září 1998 zmírnil hlavnímu obžalovanému trest o jeden rok a druhému odložil trest podmíněně na zkušební dobu tří let.

77. Dne 15. února 1998 napadli ve Vrchlabí nejméně dva skinheadi 26letou romskou ženu, matku čtyř dětí, Helenu Biháriovou. Uráželi ji rasistickými nadávkami, bili ji a potom ji srazili do Labe. Topící se ženě skočila na pomoc 48letá novinářka, ale už ji nedokázala zachránit. Oba obžalovaní byli shledáni vinnými: první byl odsouzen k 8 rokům a šesti měsícům odnětí svobody, druhý k 6 rokům a šesti měsícům odnětí svobody. Soud nicméně rozhodl, že šlo o konflikt motivovaný osobními spory, nikoli rasisticky. Věc navíc ani nebyla žalována jako

vražda, nýbrž jako vydírání s následkem smrti. Krajský soud v Hradci Králové v únoru roku 1999 vyhověl odvolání druhého z obžalovaných a uložil mu trest odnětí svobody v trvání jednoho roku a tří měsíců nepodmíněně.

78. V noci ze 16. na 17. května 1998 napadla skupina skinheadů nejprve slovně a pak i fyzicky tři Romy, kteří se vraceli z restaurace. Čtyřicetiletého Roma Milana Lacka napadli úderem a kopy. Zůstal ležet uprostřed silnice a za několik minut poté ho přejelo auto. Okresní soud v Karviné odsoudil 26. října 1998 útočníky pouze pro pokus trestného činu lehkého ublížení na zdraví a trestný čin výtržnictví k podmíněným trestům. □ Usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 4. 1999 byl rozsudek Okresního soudu v Karviné zrušen a věc vrácena Okresnímu státnímu zastupitelství v Karviné k došetření. Odvolací soud tedy věc nevrátil soudu prvního stupně, ale do přípravného (vyšetřovacího) řízení, neboť dospěl k závěru, že věc je vyšetřena špatně.

79. S použitím údajů Ministerstva spravedlnosti i nestátních organizací (Dokumentačního střediska pro lidská práva, Hnutí občanské solidarity a tolerance, Českého helsinského výboru) lze vyhodnotit celkový počet obětí rasově motivovaných útoků v letech 1990-1998. V tomto období připravily rasisticky motivované útoky o život nejméně 13 osob, mezi nimiž bylo 11 Romů a dva cizinci (občané Turecka a Súdánu). V sedmi případech byli pachatelé odsouzeni pro trestný čin vraždy, ve čtyřech pro méně závažné trestné činy a ve dvou případech odsouzeni nebyli.

80. Osm z těchto 13 rasistických útoků, které skončily smrtí, se odehrálo už v letech 1990 až 1993. Často uváděný údaj, že ke zvýšení počtu rasistických útoků došlo až po roce 1994, je proto třeba považovat spíše za efekt statistiky. Nízký počet všech rasisticky motivovaných trestných činů (včetně verbálních útoků) evidovaných před rokem 1994 byl dán zejména tím, že ještě neexistovala oddělení Policie ČR specializovaná na tuto formu kriminality, že orgány činné v trestním řízení tento problém podceňovaly a že rasistické projevy nebyly soustavně evidovány, takže nelze provést validní srovnání. „Extremisticky motivovaná kriminalita“ nebyla zvláště vykazována až do konce roku 1997, přičemž i v oficiálních výkazech za rok 1998 byly vyhodnocením zjištěny značné nedostatky, takže z nich prakticky nelze vyvozovat závěry. Až od počátku roku 1999 jsou statistické výkazy v oblasti extremistické kriminality důsledně kontrolovány, takže teprve statistika za první pololetí roku 1999 reálně odráží skutečnou situaci v počtu zjištěných trestných činů s extremistickou (tj. převážně rasistickou) motivací. Ani tyto statistiky však pravděpodobně nezachycují všechny rasisticky motivované útoky, fyzické a zejména pak verbální, k nimž skutečně došlo. Je totiž známo, že Romové, Vietnamci a příslušníci jiných skupin někdy méně závažné útoky nehlásí.

81. Podle sdělení Ministerstva vnitra bylo až do roku 1997 stíhání rasisticky motivovaných útoků poznamenáno nejednotností ve výkladu ustanovení trestního zákona postihujících tyto útoky. Ke sjednocení soudní praxe i praxe orgánů činných v trestním řízení přispěly odborné semináře pořádané Úřadem vyšetřování pro Českou republiku, publikace Extremismus vydaná tímto Úřadem i vznik odborného poradního orgánu při Nejvyšším státním zastupitelství v Brně, jehož úkolem je přijímat sjednocující výklad a stanoviska k problematice rasisticky motivované trestné činnosti. V tomto orgánu jsou zastoupeny všechny složky justice a policie, které se podílejí na postihování této trestné činnosti.

82. K zajištění důsledného vyšetření všech rasisticky motivovaných trestných činů směřuje také stále platný pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce z 15. května 1995, který upravuje podrobnosti postupu státních zastupitelství při postihu takových činů. Tento pokyn klade důraz na rychlost řízení a ukládá státním zástupcům i konkrétní povinnosti, jak při výkonu dozoru nad řízením před podáním obžaloby, tak při zastupování obžaloby před soudem. Zvýšený počet trestních stíhání pro tyto činy v letech 1997-1999 považuje Ministerstvo spravedlnosti za doklad toho, že se státní zastupitelství tímto pokynem řídí a věnují problematice rasisticky motivovaných trestných činů větší pozornost. V roce 1998 se ve srovnání

s rokem 1997 zvýšil zejména postih trestné činnosti páchané prostřednictvím tiskovin a trestné činnosti jako je např. nošení fašistických symbolů a jiných projevů propagace fašismu.

83. V roce 1998 bylo soudy České republiky za trestné činy s rasistickou motivací pravomocně odsouzeno 138 osob, tj. o osm více, než v roce 1997, z toho 13 útočníků bylo odsouzeno k trestům nepodmíněným. Šest z nich bylo odsouzeno k trestům do výše jednoho roku, sedm k trestům delším než jeden rok. V prvním pololetí roku 1999 bylo podle údajů Ministerstva spravedlnosti stíháno orgány Policie ČR za trestné činy s rasovým kontextem 266 osob, z nichž na 238 byly podány obžaloby. Ve stejném období bylo za trestné činy motivované rasovou nesnášenlivostí pravomocně odsouzeno 81 osob, z toho sedm k trestům nepodmíněným.

84. Přes některá dílčí zlepšení považují zejména Romové současný stav ochrany před násilím a újmou na zdraví za neuspokojivý. Nedůvěru k policii a to, že není zaručena jejich bezpečnost, uvádějí romští žadatelé mezi častými důvody svých žádostí o přiznání postavení uprchlíka v Kanadě nebo v západní Evropě.

85. Meziresortní komisi pro otázky romské komunity se podařilo ve spolupráci s Ministerstvem vnitra dosáhnout několika pozitivních kroků směřujících ke zvýšení bezpečnosti příslušníků romské menšiny. Na Ministerstvo vnitra nastoupili tři Romové, kteří zde mají možnost ovlivňovat bezpečnostní politiku. Ministerstvo rovněž uskutečnilo přípravné školení pro Romy zajímající se o práci v policii. Počet úspěšných absolventů tohoto kurzu nebyl z hlediska Ministerstva vnitra příliš vysoký (pět ze sedmnácti). Pozitivně však bylo hodnoceno to, že absolventi opouštěli kurz s vysokou motivací pro práci ve státní nebo veřejné službě.

86. Vzhledem k tomu, že represe nemůže být jediným řešením problému rasisticky motivované trestné činnosti, uložila vláda ve svém usnesení č. 789/1999 zmocněnci vlády pro lidská práva, aby v součinnosti s ministrem práce a sociálních věcí vypracoval pilotní resocializační program pro pachatele méně závažných trestných činů s rasistickou motivací. Cílem tohoto programu bude využití alternativních metod trestu pod dohledem probační služby.

3. Politická práva

87. Právo podílet se na správě veřejných věcí jako jedno ze základních politických práv zaručuje článek 21 Listiny, jak bylo uvedeno v úvodní zprávě. Toto právo je univerzální, patří každému občanovi bez rozdílu pohlaví, národnosti, náboženství nebo politické příslušnosti. V tomto směru nelze právním předpisem jakékoli právní síly ani praxí orgánů státní moci diskriminovat některé skupiny občanů s ohledem na jejich pohlaví, rasu, barvu pleti, jazyk, víru a náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní nebo etnické menšině, majetku nebo jiného postavení. Tyto skupiny nelze ani preferovat.

88. Občané bývalé České a Slovenské Federativní republiky s trvalým bydlištěm na území České republiky, kteří se stali k 1. lednu 1993 občany Slovenské republiky, ovšem pozbyli v důsledku zákona č. 40/1993 Sb. kromě řady práv sociálních také volebního práva, které mohli do té doby na území České republiky uplatňovat. Do konce roku 1992 se totiž uplatňovalo volební právo podle místa trvalého bydliště, takže tito občané, pokud trvale žili v České republice, volili a mohli být sami voleni do České národní rady (dnešní Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky), nikoli do Slovenské národní rady. Právě Česká národní rada pak přijetím zákona č. 40/1993 Sb. zbavila tyto voliče volebního práva. V současné době je tento problém z větší části vyřešen na individuální bázi. Jeho úplné překonání přináší novela zákona o nabývání a pozbytvání státního občanství (viz níže).

89. Návrh novely zákona č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 247/1995 Sb., předpokládá takovou úpravu aktivního a pasivního volebního práva, aby za stejných podmínek jako občan České republiky měl volební právo v obci i cizí státní příslušník v případě, že tak stanoví mezinárodní úmluva, kterou je Česká republika vázána. Umožní se tak realizace aktivního volebního práva občanům jiného státu, majícím na území České republiky trvalý pobyt, pokud Česká republika s tímto státem uzavře dvoustrannou smlouvu nebo pokud jsou oba státy smluvními stranami mnohastranné úmluvy.

4. Další občanská práva

i) právo na svobodu pohybu

ii) právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní

90. Svoboda pohybu a pobytu jako jedna ze základních svobod je zaručena článkem 14 Listiny, jak bylo uvedeno v úvodní zprávě, kde je tato otázka podrobně rozvedena. Vzhledem k novým skutečnostem je však nutno věnovat pozornost dvěma okruhům problémů souvisejícím s migrací, totiž odchodu několika tisíců Romů do zahraničí a vývoji situace v pobytu cizinců na území České republiky.

91. Zásadní změnou oproti úvodní zprávě je skutečnost, že od léta roku 1997 začali příslušníci romské menšiny v rostoucích počtech opouštět Českou republiku a žádat o přiznání postavení uprchlíka nejprve v Kanadě a (po zavedení vízové povinnosti do Kanady) zejména ve Velké Británii, ale i v dalších zemích Evropské unie.

92. V souvislosti s právem na svobodu pohybu si zaslouží zvláštní pozornost také právní jistoty cizinců, zejména pak to, jak je upravena jejich možnost pobytu na území České republiky a možnost odvolání proti zákazu tohoto pobytu. Současná právní úprava ochrany práv cizinců pobývajících na území České republiky (zákon č. 123/1992 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů) je vzhledem k rostoucímu významu a složitosti této problematiky nedostačující. Významný posun představují dva nálezy Ústavního soudu z roku 1998 (zveřejněny ve Sbírce zákonů č. 159/1998 a č. 160/1998), kterými Ústavní soud zrušil s účinností od 13. května 1999 dvě ustanovení zákona o pobytu cizinců na území ČR pro jejich neústavnost. Zmíněnými nálezy Ústavního soudu byla posílena právní jistota cizinců, pokud jde o uplatnění opravných prostředků proti rozhodnutí o zákazu pobytu na území České republiky (§ 14 odst. 1, písmeno f/ - zrušen neodkladný účinek odvolání) a o přiznání práva cizince na soudní přezkoumání správních rozhodnutí učiněných podle cizineckého zákona (§ 32, odst. 2). Problematiku řeší nová právní úprava obsažená v zákoně o pobytu cizinců, který byl schválen v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR dne 31. října 1999 (viz poznámka pod čarou č. 3).

93. Z hlediska integrace cizinců do společnosti lze za nedostatek současné právní úpravy a praxe povolování pobytu cizinců považovat také skutečnost, že neexistuje logický a nutný přechod mezi dlouhodobým a trvalým pobytem. Není tak dostatečně zajištěna bezpečnost pobytu dlouhodobých přistěhovalců, která je předpokladem jejich úspěšného začlenění do společnosti. I tato otázka bude řešena novým zákonem o pobytu cizinců.

94. Pokud jde o žadatele o přiznání postavení uprchlíka, došlo k zásadní změně dne 1. října 1998, kdy přešla kompetence k přijímání a vyřizování azylových žádostí z Policie České republiky na Ministerstvo vnitra, odbor pro uprchlíky a integraci cizinců. V dubnu 1999 byla reformována také odvolací instance. Byly vytvořeny zvláštní odvolací (rozkladové) komise, které fungují jako poradní orgány ministra vnitra.

95. České státní orgány neprovádějí násilné repatriace do zemí, kde by mohl být zdraví, život nebo svoboda běženců ohroženy. Dosud však chybí zákonný rámec pro řešení situace

těch běženců, kteří nesplňují podmínky pro přiznání postavení uprchlíka, avšak nemohou být z humanitárních či jiných důvodů vráceni do země původu, například zavedením časově omezeného pobytu z humanitárních důvodů. Statistika žadatelů o postavení uprchlíka, uvedená v obecné části, nezahrnuje tyto osoby, jejichž žádost o postavení uprchlíka byla dvakrát zamítnuta. Protože nejsou považováni za žadatele o postavení uprchlíka, nemají nárok na sociální zabezpečení ze strany České republiky, ale nemají většinou ani možnost opustit uprchlický tábor, a jejich sociální situace zůstává velmi svízelná.

96. Uvedené problémy bude kromě již zmíněného zákona o pobytu cizinců řešit také zákon o uprchlících. Oba zákony jsou v současné době projednávány Parlamentem České republiky.

iii) právo na státní občanství

97. Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, byl od roku 1993 předmětem kritiky ze strany nestátních organizací i mezinárodní veřejnosti, neboť řešil nabývání občanství nástupnického státu – České republiky – bez ohledu na vůli jedinců, kteří byli občany zanikající České a Slovenské Federativní Republiky a měli na území České republiky trvalý pobyt. Dělicím kritériem totiž nebyla ani vůle občana bývalé federace, ani jeho trvalé bydliště, nýbrž státní občanství jedné z republik federace (v souladu se zákonem 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství a zákona č. 39/1969 Sb.), které do rozpadu nemělo žádný praktický význam kromě "paritního" obsazování federálních vládních funkcí občany obou republik a nebylo ani vyznačeno v osobních dokladech.

98. České, zahraniční i mezinárodní organizace sledující dodržování lidských práv soustavně upozorňovaly, že se na základě zákona č. 40/1993 Sb. ocitla bez českého státního občanství většina Romů pobývajících do té doby trvale na území České republiky. Mnozí z nich z různých důvodů nemohli provést volbu státního občanství České republiky, kterou bylo možno do 30. června 1994 provést jen za podmínek stanovených § 18 uvedeného českého zákona. Nejvíce kritizovanou byla podmínka stanovená v ustanovení § 7, odst. 1, písm. c), podle kterého může být státní občanství uděleno pouze žadateli, který nebyl v posledních pěti letech pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin. Stejně podmínky (s výjimkou délky požadovaného trvalého pobytu na území České republiky, která se po ukončení opční lhůty prodloužila ze dvou na pět let), byly stanoveny i pro udělení státního občanství na žádost. Sám proces splnění podmínek k žádosti o udělení občanství byl jak finančně, tak administrativně natolik náročný, že pro mnoho Romů (ale i pro jiné žadatele s nižším vzděláním) představoval těžko překonatelnou překážku. Žadatel musel k žádosti doložit výpis z rejstříku trestů České i Slovenské republiky, matriční doklady, listinu o propuštění ze státního svazku Slovenské republiky a další.

99. S ohledem na podmínku stanovenou ustanovením § 7, odst. 1, písm. c) byl zákon v roce 1996 novelizován. Výše uvedená podmínka sice zůstala součástí zákona, ale ustanovení § 11 bylo novelou zákona rozšířeno o nový odstavec 3, podle něhož může Ministerstvo vnitra tuto podmínku prominout, jde-li o státního občana Slovenské republiky nebo bývalého státního občana Slovenské republiky, který má nepřetržitý trvalý pobyt na území České republiky nejpozději od 31. prosince 1992. Podle údajů Poradny pro otázky občanství bývalých občanů ČSFR Ministerstvo vnitra tuto podmínku všem žadatelům skutečně promíjí. Podmínku pětiletého nepřetržitého pobytu je možné při udělení státního občanství České republiky slovenským státním občanům rovněž prominout. Ministerstvo vnitra tuto podmínku běžně promíjí.

100. Díky činnosti Poradny pro otázky občanství bývalých občanů ČSFR, zřízené v roce 1996 Českým helsinským výborem a finančně podporované úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UN HCR), i díky pomoci poskytované žadatelům sociálními pracovníky věznic, se podařilo v posledních třech letech žádosti několika tisíců Romů vyřídit. Mnozí žadatelé nicméně dosud nebyli s to dosáhnout občanství, protože v průběhu správního řízení naráželi na řadu dalších problémů administrativního charakteru, a v řadě případů nebyl správní proces

dokončen pro nízkou spolupráci žadatelů. Mezi těmi, kdo dosud občanství nezískali, je mnoho osob ve výkonu vazby či trestu, ale i stovky dětí umístěných v zařízeních náhradní rodinné péče, které nebyly s to svůj pobyt na území České republiky po propuštění z těchto ústavů legalizovat a staly se tak na jejím území nelegálními cizinci. Počet osob, které v důsledku zákona č. 40/1993 Sb. dosud nebyly s to svůj pobyt na území České republiky legalizovat, nelze dobře odhadnout. Podle informací nestátních organizací se však stále řádově pohybuje v tisících (k únoru 1999 měla Poradna pro otázky občanství přes 6000 klientů).

101. Vláda České republiky se ve svém programovém prohlášení zavázala k rozsáhlým legislativním úpravám v oblasti státního občanství. Dne 2. září 1999 nabyla účinnosti novela zákona o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, pod č. 194/1999 Sb., která značně usnadňuje nabytí státního občanství těm bývalým občanům České a Slovenské Federativní Republiky, kteří se ke dni 31. prosince 1992 trvale zdržovali na území České republiky. Ti nyní mohou české občanství v souladu s ustanovením § 18a nabytí prohlášením, a to bez vyvázání ze státního svazku Slovenské republiky. V ustanovení § 27 řeší novela i situaci dětí, které byly osvojeny před tím, než vstoupila v platnost novela zákona č. 272/1993 Sb.

102. V souladu s programovým prohlášením vlády novela zákona potvrzuje i státní občanství těch českých občanů, kteří ve lhůtě stanovené slovenským zákonem č. 40/1993 Z. z., o štátnom občianstve, si zvolili občanství Slovenské republiky. A konečně, zákon také v § 18, odst. 1 deklarativně potvrzuje předchozí stanovisko Ústavního soudu, že osoby, které byly k 1. lednu 1993 českými občany a po rozdělení státu si zvolili občanství slovenské, neztratily touto volbou české občanství. Novela zákona také upravuje, že české občanství neztratí v budoucnu bývalý československý občan, který požádá o udělení slovenského občanství. Tohoto ustanovení může využít asi tři a půl tisíce Čechů, kteří již od rozpadu federace žijí na Slovensku s českým pasem v právně znevýhodněné situaci. Později, po případné změně slovenského zákona, by dvojí, slovenské i české občanství, mohli získat i další bývalí českoslovenští občané, kteří byli dříve, za dob federace, slovenskými občany. Drobná úprava - možnost výjimečného odpuštění podmínky vyvázat se z původního občanství těm osobám, které v České republice žijí více než 20 let - se týká zejména polských a bulharských státních občanů.

103. Státní občanství České republiky bylo v roce 1998 uděleno 4800 slovenským státním občanům a 1128 dalším cizincům, mezi nimiž byli na prvním místě etničtí Češi z Ukrajiny.

iv) právo uzavřít sňatek a zvolit si partnera

104. Platí v plném rozsahu sdělení z úvodní zprávy. Zákonem č. 91/1998 Sb. byl novelizován zákon o rodině č. 94/1963 Sb.; novela však nezměnila nic na právu uzavřít sňatek a zvolit si partnera bez ohledu na etnickou příslušnost.

105. Nadstandardním prvkem by se v případě svého přijetí mohl stát poslanecký návrh zákona o partnerském soužití osob stejného pohlaví, který je v současné době projednáván v Parlamentu. Problematickým aspektem návrhu by mohla být pouze skutečnost, že předpokládá možnost uzavření registrovaného partnerství pouze tehdy, mají-li oba partneři trvalý pobyt na území České republiky.

v) a vi) vlastnická práva

106. Právo na ochranu vlastnictví a na dědictví je zaručeno v článku 11 Listiny, jak uvádí úvodní zpráva. K zásadním změnám v oblasti vlastnických práv, jež by souvisela s problematikou rasové diskriminace, od podání úvodní zprávy nedošlo.

107. V oblasti vlastnického práva jsou častým tématem stížností proti České republice dosud neuspokojené nároky českých emigrantů žijících zejména ve Spojených státech amerických na

restituci majetku konfiskovaného v letech 1948-1989 komunistickým režimem. Tato záležitost je po právní stránce velmi komplikovaná, ale stížnosti se netýkají rasové diskriminace, vyjma stížností týkajících se restitucí židovského majetku. Některým Židům, jejichž majetek byl konfiskován (takzvaně arizován) nacisty, se nepodařilo uplatnit nárok na jeho navrácení do 1. ledna 1949. K nápravě této skutečnosti došlo až zákonem č. 116/1994 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů; analogickou úpravu pro oblast restitucí v zemědělství vláda předkládá v současné době.

108. Obdobně se židovské obce ohrazují proti důsledkům zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, podle něhož byla řada nemovitostí, které původně náležely židovským náboženským obcím, nadacím a spolkům (synagogy a další objekty), převedena do vlastnictví obcí. Neexistuje však žádný právní předpis, který by obcím ukládal tento majetek židovským obcím vydat. Vláda ovšem vyhlásila záměr takové případy řešit kompenzací.

109. Ministr kultury České republiky označil po svém nástupu do funkce v roce 1998 nároky židovské komunity za oprávněné a přislíbil provést kroky k nápravě. Vláda svým usnesením č. 694 ze 7. července 1999 uložila ministru kultury předložit návrhy na převod stanoveného movitého majetku státu do vlastnictví Židovského muzea v Praze. Současně uložila ministru financí zajistit v návrhu státního rozpočtu na rok 2000 a v návrzích státního rozpočtu v letech 2001 - 2005 finanční prostředky, které budou použity na kompenzaci za nemovitý židovský majetek, který nelze vrátit.

vii) právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství

110. Platí údaje uvedené v úvodní zprávě. Za problematickou lze nicméně považovat situaci, která se vyvinula v souvislosti s úsilím malé muslimské komunity o zřízení mešity v Brně a Teplicích. Proti vzniku mešity vystoupili někteří místní občané s peticí, v níž se odrážely předsudky proti muslimům. Zastupitelstvo nakonec brněnské muslimské komunitě zřízení mešity povolilo s podmínkou, že bude bez minaretu.

viii) právo na svobodu přesvědčení a projevu

ix) právo na svobodu shromažďování a sdružování

111. V těchto oblastech nedošlo v hodnoceném období ke změnám.

5. Hospodářská, sociální a kulturní práva

i) právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, na ochranu proti nezaměstnanosti, na stejný plat za stejnou práci a na spravedlivou a uspokojivou odměnu za práci

112. Jak bylo uvedeno v úvodní zprávě, právo na pracovní uplatnění zaručené občanům České republiky bez ohledu na rasu, barvu, pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, členství v politických stranách nebo příslušnost k politickým hnutím, národnost, etnický nebo sociální původ, majetek, zdravotní stav nebo věk, vychází z článku 26 Listiny. Obecné prvky státní politiky zaměstnanosti i specifické skutečnosti, které se týkají uplatnění tohoto práva u cizinců, byly obsáhle popsány v úvodní zprávě.

113. Právo na pracovní uplatnění bývá v praxi spojeno se značnými problémy zejména u příslušníků romské menšiny. Tato menšina je postižena extrémně vysokou nezaměstnaností, která vede k závislosti na sociálních dávkách a dalším formám sociální deprivace. Hlavní příčinou vysoké nezaměstnanosti Romů je nízká kvalifikace většiny z nich, která je důsledkem nízkého stupně dosaženého vzdělání. Vedle této "objektivní" příčiny, která však může být rovněž považována alespoň zčásti za důsledek diskriminace na poli vzdělávání, nelze vyloučit

případy diskriminace na trhu práce. Jde patrně o diskriminaci ze strany soukromých zaměstnavatelů, kteří často odmítají zaměstnávat Romy i tam, kde požadovanou kvalifikaci mají, anebo tam, kde charakter práce žádnou kvalifikaci nevyžaduje. Tito zaměstnavatelé ovšem takovou argumentaci nepřipouštějí a zásah státu je velmi obtížný.

114. V dosavadní právní úpravě – zákonu č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti – byl zákaz diskriminace vyjádřen pouze v preambuli. Z hlediska svého reálného prosazení vůči těm zaměstnavatelům, kteří uchazeče o zaměstnání diskriminují, byl tudíž málo účinný. Dne 13. července 1999 schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu zákon č. 167/1999 Sb., jímž se mění zákon č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Novelou zákona byl zákaz diskriminace přenesen z preambule zákona do textu ustanovení § 1 odst. 1 a 2 zákona o zaměstnanosti. Od 1. října 1999, který je dnem účinnosti zákona, bude možno při zjištěném porušení tohoto zákazu úřadem práce uložit pokutu za porušení pracovněprávního předpisu. Tato právní úprava je v přímém vztahu k bodům 12 a 24 závěrečné zprávy Výboru (CERD).

115. Zprostředkování zaměstnání zajišťují zejména úřady práce, popř. za zákonem stanovených podmínek též jiné právnické nebo fyzické osoby. Novela zákona o zaměstnanosti nově připouští možnost vzniku soukromých zprostředkovatelen zaměstnání, které svou činnost budou provádět za účelem zisku, tedy nejen za přiměřený poplatek vyjadřující skutečné výdaje související se zprostředkováním práce. V této souvislosti již vyslovily obě komory Parlamentu souhlas s úmluvou Mezinárodní organizace práce č. 181 o soukromých zprostředkovatelích zaměstnání; zbývá jen ratifikace prezidentem republiky.

116. Rovněž v novele zákoníku práce, kterou připravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, se navrhuje rozšířit úpravu zákazu diskriminace.

117. V oblasti státní politiky zaměstnanosti představuje významnou změnu Národní plán zaměstnanosti, schválený usnesením vlády ze dne 5. května 1999. V rámci tohoto plánu byla přijata následující opatření, která zvyšují možnosti uplatnění se obtížně umístitelných uchazečů o zaměstnání (mezi něž převážně spadají romští uchazeči o zaměstnání) na trhu práce a zmírňují diskriminační prvky ve společnosti:

- (a) provádět opatření ke zvýšení zaměstnanosti dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů o zaměstnání, se zřetelem na příslušníky romské komunity,
- (b) využít veřejných zakázek přednostně k zajištění zaměstnanosti uchazečů o zaměstnání, zejména obtížně umístitelných na trhu práce.
- (c) využívat mimořádných dočasných opatření ve prospěch těch skupin občanů, jejichž přístup k zaměstnání je výrazně ztížen,
- (d) sladit zaměstnávání zahraničních pracovních sil se situací na trhu práce, zejména pak zamezit jejímu vstupu na trh práce nelegálními formami nebo formami nekalého podnikání,
- (e) posílit právní a institucionální nástroje a mechanismy k odstranění diskriminačních projevů na trhu práce,
- (f) monitorovat stav úrovně prosazování práva na zaměstnání u skupin občanů ohrožených diskriminací.

118. K omezení nezaměstnanosti zejména u romské menšiny by měly přispět i následující záměry vytyčené v Národním plánu zaměstnanosti:

- (a) k usnadnění přechodu absolventů škol do praxe zavést do osnov škol, ve kterých žáci plní povinnou školní docházku, předmět volba povolání, a ve spolupráci s úřady práce poskytovat pro výuku základních, středních i vyšších odborných škol informace o aktuálních a perspektivních možnostech na trhu práce,
- (b) postupným zvyšováním minimální mzdy dosáhnout toho, aby co nejdříve překročila hranici sociálních dávek stanovených jako životní minimum pro dospělé osobu, což by

mělo mít příznivý vliv na vývoj nezaměstnanosti, neboť současný stav je pro osoby hledající zaměstnání demotivující.

119. K zlepšení situace Romů na trhu práce byla v rámci působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí zřízena v roce 1998 komise, která se zabývá problematikou této skupiny, a to zejména v oblasti vzdělávání, zaměstnatelnosti a zaměstnanosti. V komisi jsou zastoupeni pracovníci tří ministerstev - kromě Ministerstva práce a sociálních věcí také Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva zdravotnictví - a pracovníci úřadů práce, zástupci romských podnikatelů a romských iniciativ. Předsedou komise je romský poradce ministra práce a sociálních věcí.

120. Většina romských uchazečů o zaměstnání evidovaných úřady práce patří do skupiny obtížně umístitelných na trhu práce, charakterizované nízkou kvalitací, dlouhodobou nezaměstnaností a kumulací handicapů. Při zabezpečování pracovního uplatnění Romů používají úřady práce zejména následující nástroje aktivní politiky zaměstnanosti:

- (a) veřejně prospěšné práce
- (b) společensky účelná pracovní místa
- (c) chráněné dílny a pracoviště (pro zdravotně postižené)
- (d) kvalifikace mladistvých
- (e) rekvalifikace (běžné rekvalifikační aktivity, kurzy praktické rekvalifikace)

121. V rámci státních rekvalifikačních programů proběhly v roce 1997 a 1998 dva rekvalifikační kurzy pro sociální pracovníky pro práci s romským obyvatelstvem, jichž se zúčastnili celkem 34 romští uchazeči o zaměstnání. Většina z nich našla pracovní uplatnění jako poradci na okresních nebo městských úřadech, v protidrogových a poradenských centrech a jako asistenti ve školách.

122. V Českém Krumlově se podařilo díky spolupráci Správy služeb zaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí s městským úřadem dosáhnout vysoké zaměstnanosti Romů především v technických službách města. V tomto městě je rovněž vysoký počet drobných romských podnikatelů.

123. Projekty zaměřené na zvýšení zaměstnanosti Romů podporuje rovněž Ministerstvo vnitra, které prostřednictvím sekretariátu Republikového výboru pro prevenci kriminality vyvíjí koncepční, iniciativní a metodickou činnost při vytváření preventivních programů na místní úrovni. V roce 1998 podpořilo Ministerstvo vnitra celkovou částkou 2 819 000 Kč deset projektů směřujících k podpoře zaměstnanosti Romů prostřednictvím rekvalifikace, osobního poradenství a vzdělávání romské mládeže.

ii) právo zakládat odborové organizace a stát se jejich členem

124. Od podání úvodní zprávy nedošlo k žádné změně. Nebyly zaregistrovány žádné problémy v této oblasti.

iii) právo na bydlení

125. V oblasti bydlení zůstává největším problémem neuspokojivá bytová situace romské menšiny. Nezaměstnanost a velmi nízké příjmy jsou často příčinou toho, že nejsou mnozí Romové schopni platit nájemné. Nepláťci nájemného bývají potom často sestěhováni do jedné lokality, což vede ke kumulaci sociálních problémů. Mezi těmito nepláťci nejsou pouze Romové; jejich zastoupení v této skupině je však natolik významné, že lokality určené pro nepláťče získávají výrazně etnický charakter.

126. Vláda svým usnesením č. 686/1997 uložila ministru pro místní rozvoj „podporovat projekty programů bydlení; na uskutečňování těchto projektů a na rozhodování o přidělení postavených bytů se mají podílet místní romské organizace a firmy“. Při realizaci tohoto úkolu se vyskytují problémy plynoucí zejména z nedostatku finančních prostředků obcí na investice do nových nájemních bytů, na jejichž výstavbě by se podíleli Romové. Určité zlepšení v této situaci mohou přinést nové projekty připravované pro využití půjčky Fondu sociální pomoci Rady Evropy.

127. Na místní úrovni se ve spolupráci s vládou podařilo realizovat několik projektů, které zlepšují situaci v soužití Romů a majoritní společnosti. Příkladem je dům Naděje v České Třebové. S účastí státu (Ministerstva pro místní rozvoj) byl rekonstruován činžovní dům, kdysi obývaný sovětskými důstojníky. Tento dům, který je v majetku města, byl předán do správy občanského sdružení Naděje, které zde zajišťuje nepřetržitou sociální asistenci. Obyvatelé domu jsou z velké části Romové. V domě je jim vedle bydlení nabízena pomoc k reintegraci do společnosti. Sociální asistenti pomáhají obyvatelům s výchovou dětí, dohlíží na jejich docházku a přípravu do školy a zajišťují dětem nabídku kvalitního trávení volného času. Dospělým pomáhají sehnat práci a vedou je k aktivnímu způsobu života.

128. Podobně byl také ve Valašském Meziříčí za účasti Ministerstva pro místní rozvoj vybudován Dům na půl cesty – dům pro mladé lidi, kteří vyrůstali v dětských domovech a nemají rodinu, do které by se mohli vrátit. Většina těchto mladých lidí jsou Romové. Dům postavila romská firma, která vypracovala nejen technický projekt, ale i ideový záměr tohoto domu. V domě bude na plný úvazek pracovat sociální asistentka.

129. Vláda dne 22. září 1999 (usnesení č. 978) rozhodla o podpoře projektu Vesnička Soužití v Ostravě-Muglinově ve výši 16,5 milionu Kč. Město Ostrava poskytlo pozemek, inženýrské sítě a projekt; investorem a provozovatelem vesničky bude Ostravsko-opavská diecézní charita. Obyvateli budou rodiny, které přišly o své byty při povodni v roce 1997. Budou mezi nimi jak Romové, tak Neromové.

130. Zvláštní okruh problémů představuje otázka romských žadatelů o přiznání postavení uprchlíka, kteří jsou navrátni z různých zemí, především z Velké Británie. Tyto rodiny mnohdy před odchodem z České republiky prodávají veškerý majetek a za úplatu převádějí na jiné osoby i nájemní byty, které byly mnohým z nich přiděleny obcemi na základě pořadníku tzv. sociálně potřebných žadatelů. Jestliže se po neúspěšné žádosti o azyl do České republiky vracejí, nemohou jim obce přednostně přidělovat další byty, takže většina z těchto navrátilců přežívá ve stísněných podmínkách u příbuzných a přátel. Pro problematiku navracujících se Romů byla na Ministerstvu pro místní rozvoj ustavena pracovní skupina.

iv) právo na ochranu zdraví, léčebnou péči, sociální zabezpečení a sociální služby

131. V oblasti práva na ochranu zdraví a léčebnou péči nedošlo od podání úvodní zprávy ke změnám.

132. V souvislosti se sociálním zabezpečením je nutno zmínit aktualizaci k bodu 159 úvodní zprávy, podle které bylo uchazečům o zaměstnání poskytováno hmotné zabezpečení v rozmezí 50-70% průměrného měsíčního čistého výdělku dosaženého v posledním zaměstnání. Tento stav platil do 31. prosince 1997. Od 1. ledna 1998 došlo ke snížení procentní sazby na 40-60%.

133. V oblasti sociálních služeb připravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí tzv. minimální standardy sociálních služeb, které budou podmínkou akreditace jejich poskytovatelů; bez akreditace nebudou poskytovatelé moci obdržet státní prostředky. Pokud by se budoucí poskytovatelé sociálních služeb svým postupem dopouštěli rasové diskriminace, bude jim akreditace odebrána.

v) právo na vzdělání a školení

134. Nejzávažnějším problémem v oboru vzdělávání zůstává v České republice vzdělávání dětí příslušníků romské menšiny. Na základě psychologických testů, které neberou v úvahu sociální a kulturní odlišnost romských dětí, bývají tyto děti se souhlasem rodičů často přeřazovány do zvláštních škol, oficiálně určených pro děti s takovými rozumovými nedostatky, pro které se nemohou s úspěchem vzdělávat v základní škole, ani ve speciální základní škole. Uplatnění absolventů zvláštních škol je ovšem výrazně horší než absolventů škol základních. Nemohou studovat na střední škole ani se plnohodnotně vyučit. Většina romských dětí je přeřazována či rovnou zapisována do těchto zvláštních škol. Na tomto stavu se jistě podílí jazykový handicap a odlišná hierarchie hodnot romských rodin, která se promítá do jejich celkového vztahu ke vzdělávání; zástupci romské komunity nicméně považují přeřazování romských dětí do zvláštních škol za projev rasové diskriminace.

135. V české společnosti jsou vedeny rozsáhlé diskuse o tom, do jaké míry je zařazování romských dětí do zvláštních škol způsobeno sociální a kulturní odlišností nebo necitlivým charakterem psychologických testů. Nesporné však je, že mnohé romské děti zařazené do zvláštních škol netrpí žádnou mentální retardací a mohou se vzdělávat.

136. Vláda České republiky si uvědomuje, že řešení problému vzdělávání Romů je klíčem k překonání jejich znevýhodněného postavení v české společnosti. V usnesení č. 686 z roku 1997 ke Zprávě o situaci romské komunity v České republice, předložené ministrem Pavlem Bratinkou, prohlásila oblast vzdělávání za dominantní pro jakékoliv úsilí o změnu současného postavení Romů, včetně názorů a postojů majoritní společnosti k této komunitě. Při stanovování rozpočtových priorit v červnu 1999 vláda rozhodla, že prioritou číslo jedna je vzdělání a na druhém místě je posílení těch prvků, které souvisejí se vstupem České republiky do Evropské unie. Vzdělání Romů lze mezi tyto priority zařadit, přičemž to, že ze zvláštních škol je velmi obtížné se vrátit zpět do školy základní (tzv. propustnost zvláštních škol), je problémem nejen romských dětí.

137. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy usiluje o řešení tíživého problému vzdělávání romských dětí v souladu s doporučením Výboru (CERD), vyjádřeným zejména v bodě 22, a podniká pro jeho překonání následující kroky:

- (a) V listopadu 1997 přijalo romskou koordinátorku pro otázky romského vzdělávání.
- (b) V současné době je prováděna restandardizace psychologických testů a proškolení pracovníků pedagogicko-psychologických poraden o specifických rysech romské rodinné výchovy a romského jazyka, které mohou vést k chybnému hodnocení schopností romského dítěte.
- (c) Od roku 1993 zřizuje ministerstvo tzv. přípravné třídy pro romské děti před vstupem do základní školy. Nyní pracuje na rozšíření sítě přípravných tříd pro děti ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí v systému základního vzdělávání. Ve školním roce 1998/99 bylo zřízeno již 100 přípravných tříd s celkovým počtem 1237 dětí.
- (d) K překonávání jazykových bariér jsou zvláště u romských dětí významnou pomocí romští asistenti. K 30. březnu 1999 pracuje v základních školách, zvláštních školách a mateřských školách 110 romských asistentů. Finanční prostředky na mzdy pro romské pedagogické asistenty jsou ministerstvem vyčleněny a uvolňovány na žádost školy. Jsou stanoveny kvalifikační předpoklady pro výše uvedenou funkci pedagogického asistenta; platové zařazení je prováděno dle katalogu prací. Všechny asistenty vybavilo ministerstvo Česko-romským a romsko-českým slovníkem a slabikářem *Amarí abeceda*. Ministerstvo rovněž zabezpečuje vzdělávání a přípravu asistentů na výkon výše uvedené funkce.
- (e) Vybavilo všechny základní školy řadou titulů s romskou tematikou. V letech 1997-1998 činily finanční náklady na tyto tituly 2 790 000 Kč.

- (f) Přijalo na dobu pěti let Projekt experimentálního stupňovitého vzdělávání romských poradců ve Střední evangelické škole sociální práce v Praze 4. Na financování se podílí i Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- (g) Do sítě škol zařadilo Soukromou romskou střední školu sociální v Kolíně, zaměřenou na denní čtyřleté studium sociálních pracovníků se specifickou orientací na romskou komunitu a ze 40 % ji financuje.
- (h) Podpořilo projekt obecně prospěšné společnosti Dakon, jehož cílem je usnadnit začleňování romských absolventů učňovských oborů do společenského života a získávání zaměstnání.
- (i) Přijímá alternativní návrhy na vzdělávání romské menšiny jak ze strany majoritní společnosti, tak zejména ze strany Romů.

138. Vláda svým stanoviskem podpořila poslancek návrh novely školského zákona, jenž má umožnit, aby na střední školy mohli být přijímáni i absolventi zvláštních škol. Dosud totiž podle ustanovení § 19 odst. 1 zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol, ve znění pozdějších předpisů, mohou být ke studiu na středních školách přijímáni jen žáci a další uchazeči, kteří úspěšně ukončili školu základní. Tento návrh je v současné době projednáván v Parlamentu ČR.

139. Daleko méně problematické než vzdělávání Romů jsou požadavky ostatních menšin, které se – na rozdíl od Romů – týkají především práva na vzdělávání v mateřském jazyce. V systému státního školství mají příslušníci menšin v souladu s platným právním řádem právo na vzdělávání ve svém mateřském jazyce. Současné právní normy - zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství ve znění pozdějších předpisů - umožňují vznik škol, popř. tříd pro výuku dětí příslušníků menšin, jejichž rodiče jsou občany České republiky, v jejich mateřském jazyce. Zřízení a činnost těchto škol či tříd je však vždy závislé na zájmu rodičů, kteří tento svůj zájem deklarují vhodným způsobem, zpravidla prostřednictvím svých občanských sdružení. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy připravuje nový školský zákon, ve kterém budou aktuální specifické požadavky menšin zohledněny.

140. Polská menšina disponuje sítí škol s polským vyučovacím jazykem v okresech Karviná a Frýdek-Místek, která zahrnuje mateřské školy, základní školy, gymnázium a třídy s polským vyučovacím jazykem na středních odborných školách. Ve školním roce 1998/99 bylo v České republice 40 mateřských škol (590 dětí), 152 tříd základních škol (2 642 žáků) a 21 tříd středních škol (584 žáci) s polským vyučovacím jazykem. Od roku 1994 je polské menšinové školství finančně zvýhodňováno. Pro finanční zvýhodnění škol s polským vyučovacím jazykem existuje několik důvodů: nižší naplněnost tříd, vyšší počet vyučovacích hodin (způsobený tím, že ve srovnání s českými školami se zde navíc vyučuje český jazyk), vyšší náklady na učebnice a učební pomůcky. K dalším opatřením ve prospěch polského menšinového školství patří:

- (a) jmenování inspektora pro školy s polským vyučovacím jazykem;
- (b) podpora vydávání časopisů Ogniwo a Jutrzenka, které zástupci polské menšiny považují za nezbytnou pomůcku pro výuku na školách s polským vyučovacím jazykem (od roku 1994);
- (c) uvolnění částky 20 milionů Kč na výstavbu nové školy v Hnojníku;
- (d) poskytnutí dotace Společnosti polských učitelů ve výši 96 000 Kč (1999).

141. Na území České republiky existuje od roku 1956 jediná základní škola se slovenským vyučovacím jazykem v Karviné. Ve školním roce 1997/98 se v ní vzdělávalo 56 žáků, v roce 1998/99 už jen 30 žáků. Z uvedeného je patrné, že zájem příslušníků slovenské menšiny o vzdělávání ve škole se slovenským vyučovacím jazykem klesá.⁴

⁴ Z iniciativy představitelů slovenské menšiny zřídilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v únoru 1997 Slovenské gymnázium M. R. Štefánika v Praze 4, ale pro malý počet žáků nebyla výuka v

142. Požadavek německé menšiny na vzdělávání v mateřském jazyce je formulován nejvýrazněji v doporučeních Návrhu sudetoněmeckého školství přijatého Sudetoněmeckou kulturní radou v Liberci v roce 1992, později opakovaně ústy zástupců Svazu Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vzhledem k rozptýlenému charakteru jejího usídlení lze však jen stěží uvažovat o jednojazyčných německých školách. Na podporu rozvoje němčiny jako mateřského jazyka pro děti z německých a smíšených rodin doporučují někteří zástupci německé menšiny zřízení dvojjazyčných základních škol. S ohledem na zájem o takové školy však zřejmě není ani tato představa příliš realistická. Česká republika je nicméně připravena dostát svým závazkům vůči německé národnostní menšině v oblasti školství a podpořit výuku německého jazyka pro děti občanů německé národnosti nad rámec daný učebními plány základní školy, jak tomu je i v případě maďarské a řecké menšiny.⁵

143. Postupně se rozvíjí i menšinové školství židovské, jehož rozsah však zůstává velmi malý⁶.

144. Ostatní menšiny své školy nemají a dosud o ně neprojevily zájem. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy nicméně vyhovělo žádosti zástupců řecké menšiny, která je organizována formou nepovinného předmětu pod vedením kvalifikovaných učitelů na základních školách v Brně.

145. Vzdělávání dětí cizinců, kteří nejsou státními občany České republiky - s výjimkou občanů Slovenské republiky, jejichž vzdělávání upravuje Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o spolupráci v oblasti vzdělávání ze dne 29. října 1992 - se řídí pokynem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ke vzdělávání cizinců v základních a středních školách a vyšších odborných školách včetně speciálních škol. Podmínkou jejich vzdělávání je získání povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu v České republice.

146. V případě, že se o vzdělávání uchází dítě, které není státním občanem České republiky a kterému nebylo uděleno povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu, je povinností školy ho přijmout, pokud plní povinnou školní docházku. Tato povinnost plyne z vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 29/1991 Sb., o základních školách, § 3, odst. 6 (přijímání cizinců do základní školy). U dětí osob, které obdržely dvě negativní rozhodnutí o žádosti o postavení uprchlíka a přitom zůstávají v uprchlických táborech, dosud přijímání do škol naráží v praxi na problémy.

vi) právo na rovnou účast v kulturním dění

147. Jak bylo popsáno v úvodní zprávě, Ministerstvo kultury podporuje účast příslušníků

tomto gymnáziu zahájena; byla však umožněna výuka slovenského jazyka pro zájemce na jiném gymnáziu.

⁵ V roce 1996 zařadilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy do sítě škol Soukromou základní školu německo-českého porozumění a První gymnázium Thomase Manna v Praze. V roce 1999 byly obě uvedené soukromé školy sloučeny v jeden subjekt, jehož zřizovatelem je obecně prospěšná společnost Shromáždění Němců v Čechách a na Moravě. V roce 1997 zahájila činnost Základní škola Bernarda Bolzana v Táboře. Škola je zařazena do sítě škol ministerstva školství a je dotována 60% financí ze státního rozpočtu, dále z příspěvků českých a německých sponzorů.

⁶ Židovská komunita v Praze podporuje činnost jedné třídy mateřské školy s alternativním programem zaměřeným na židovskou kulturu. V roce 1998 zařadilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy do sítě škol Lauderovu základní školu Gur Arje, což je soukromá základní škola s výukou hebrejského jazyka, zaměřená na historii a kulturu Židů. V roce 1999 bylo zařazeno do sítě škol Židovské gymnázium. Ministerstvo dotuje tyto školy ze 40% jejich rozpočtu.

menšin na kulturním dění prostřednictvím grantů na vydávání časopisů, koncerty, osvětovou činnost, dokumentaci historie menšin, pořádání folklórních přehlídek, ediční a práci dětských folklórních kroužků. Základním principem přístupu Ministerstva kultury k menšinám je snaha vytvořit prostor, v němž by příslušníci menšin, představovaní většinou občanskými sdruženími, sami uplatnili své kulturní zájmy a potřeby. Každoročně vyhlašuje Ministerstvo kultury konkurz na podporu kulturních aktivit menšin. Předmětem projektů přihlášených do konkurzu mohou být zejména:

- (a) umělecké aktivity
- (b) vzdělávací a výchovné aktivity v kulturních oborech
- (c) výzkum a dokumentace kultury a tradic menšiny
- (d) publikační činnost

148. Od roku 1998 jsou mezi státem podporované aktivity zahrnuty i multietnické kulturní akce, které směřují k potírání projevů xenofobie a rasové nesnášenlivosti. Státem je dotována i činnost Muzea romské kultury v Brně, včetně rekonstrukce jeho budovy. Celková dotace na kulturní aktivity menšin činila v roce 1999 (do 31. srpna) 8 845 000 Kč, na projekty realizované Romy nebo ve prospěch Romů 2 435 000 Kč.

149. Příslušníci menšin mohou ovlivňovat kulturní politiku zejména prostřednictvím účasti svých zástupců v Radě pro národnosti. Kromě toho v roce 1997 vznikl poradní sbor náměstka ministra kultury pro národnostní kulturu; z jeho devíti členů je šest příslušníků menšin. Tento poradní orgán se zabývá přípravou konkurzu a posouzením a oceněním přihlášených projektů. Příslušníci menšin se tak podílejí na rozdělování státní dotace. Svým usnesením č. 401/1999 vláda schválila Strategii účinnější státní podpory kultury, na jejíž tvorbě se podíleli i příslušníci menšin (mj. členové výše uvedeného poradního sboru náměstka ministra).

150. Na kulturním životě se podílejí mnohá občanská sdružení menšin, jichž bylo k datu 31. května 1999 v České republice registrováno 213.

151. Nedostatkem je skutečnost, že právo účasti menšin na řešení věcí, jež se jich týkají, není dosud zvlášť upraveno zákonem. Vláda si tento nedostatek uvědomuje; k jeho nápravě má zmocněnec vlády pro lidská práva předložit do konce roku 1999 věcný záměr zákona o národnostních menšinách. V tomto zákoně budou zakotvena jejich zákonná práva na účast v řešení věcí, jež se jich týkají, a to nejen na poli kultury.

6. Právo přístupu na všechna místa a na používání všech služeb určených pro veřejnost

152. Jedním z problémů je někdy se vyskytující omezování Romů při používání služeb a v přístupu na některá místa (například koupaliště). Dokumentace těchto praktik je zatím spíše útržkovitá; příslušníci romské menšiny uvádějí zkušenosti s tím, že často zřejmě jen pro barvu své pleti nejsou obsluhováni. Vyskytly se i případy těchto praktik při poskytování služeb osobám, které se Romům pouze fyzicky podobají (například Indové).

153. Proti uvedeným praktikám v oblasti služeb skýtá jistou obranu právní úprava stanovená zákonem č. 639/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v němž je stanoven zákaz jakékoli diskriminaci spotřebitele; jeho porušení není trestným činem, ale přestupkem.

154. V návaznosti na zákon o ochraně spotřebitele umožňuje zákon č. 425/1992 Sb., o České obchodní inspekci, řediteli inspektorátu České obchodní inspekce uložit pro zaviněné porušení obecně závazných právních předpisů (v tomto případě antidiskriminačního ustanovení zákona o ochraně spotřebitele) pokutu. Schopnost České obchodní inspekce postihovat případy rasové diskriminace by se měla zvýšit i v souvislosti s tím, že jí vláda v roce 1998 uložila přijmout tři inspektory patřící k romské menšině. Tento požadavek byl splněn.

155. V praktické sféře však i tento postih naráží na značné obtíže, neboť Česká obchodní inspekce považuje diskriminaci za prokázanou jen tehdy, zjistí-li při následné kontrole, že jde o diskriminaci soustavnou a opakovanou. Pokud si spotřebitel stěžuje na diskriminaci, ale inspektor se s ní při následné kontrole neseťká, není stížnost spotřebitele úspěšná. Podle sdělení České obchodní inspekce byly stížnosti Romů na rasovou diskriminaci v letech 1996 až 1999 dosud úspěšné jen ve třech případech ze 43 (tj. 8 %).

156. Živnostenský zákon (č. 455/1991 Sb.) umožňuje živnostenskému úřadu potrestat závažné porušení jiných právních předpisů, tedy například zákazu diskriminace obsaženého v Listině, v Úmluvě a v zákoně o ochraně spotřebitele, zrušením živnostenského oprávnění. Není však dosud znám žádný případ, kdy by z důvodu rasové diskriminace živnostenský úřad nějakému provozovateli oprávnění odňal, provozování pozastavil nebo tím alespoň pohrozil.

Článek 6

Ochrana před všemi projevy rasové diskriminace

157. Způsob ochrany práv a oprávněných zájmů všech účastníků řízení před soudy byl podrobně popsán v úvodní zprávě, včetně popisu mechanismu ústavní stížnosti k Ústavnímu soudu (na základě ustanovení § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů).

158. Ochrana před diskriminací, a to zejména ve službách, je nicméně provázena značnými problémy. Ustanovení § 198a trestního zákona, podněcování k národnostní a rasové nenávisti (viz komentář ke článku 4), umožňuje stíhat veřejné podněcování k omezování práv a svobod příslušníků některého národa nebo rasy. Uplatnění tohoto ustanovení například ke stíhání diskriminace ve službách je však obtížné, protože samotné omezování práv a svobod nebo neveřejné vyzývání k němu (tj. vyzývání k němu před jednou nebo dvěma osobami) trestné není. Dosud se nestalo, že by byl někdo za diskriminaci ve službách podle tohoto ustanovení trestního zákona skutečně odsouzen.⁷

159. Zákonem rovněž nejsou upraveny sankce pro případy diskriminace ve školství, ve zdravotnictví, v zaměstnání, v sociální péči, ve vězeňství a v dalších oblastech života.

160. Zpráva o stavu lidských práv za rok 1998, kterou vládě předložil v března 1999 místopředseda vlády a předseda Legislativní rady vlády spolu se zmocněncem vlády pro lidská práva, označuje dosavadní ochranu před diskriminací ve službách za nedostatečnou jak z hlediska současné právní úpravy, tak z hlediska využití v praxi. Bylo proto navrženo, aby trestněprávní úprava diskriminaci při prodeji výrobků nebo poskytování jiných služeb (pro národnost, rasu nebo barvu pleti) kvalifikovala jako trestný čin.

161. Ve Zprávě o stavu lidských práv za rok 1998 je též upozorňováno, že by bylo vhodné u existujících i navrhovaných antidiskriminačních právních norem uvést, že se vztahují na diskriminaci pro skutečnou nebo domnělou národnost nebo rasu (nebo vyznání či politické přesvědčení). Na podstatě diskriminace totiž nic nemění ani skutečnost, že diskriminovaný ve skutečnosti není Rom, Žid nebo muslim, ale byl pouze diskriminujícím za takového omylem pokládán.

⁷ Ve známém případě hostinského z Rokycan, který odmítal obsluhovat Romy, vynesl soud v roce 1996 osvobozující rozsudek (věc však dosud není pravomocně ukončena).

Článek 7

Působení státu v oblasti výchovy proti rasové diskriminaci

1. Výchova k toleranci a proti rasismu ve školách

162. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy přijalo tato opatření:

- (a) Vyžaduje od nakladatelů při udělování tzv. schvalovacích doložek učebnicím, aby v nich byla obsažena témata s výraznými multikulturními prvky a do učebnic dějepisu a občanské výchovy byly zařazovány informace o různých etnických skupinách, které žijí nebo žily na území dnešní České republiky, financovalo výzkum zaměřený na etnickou intoleranci mezi žáky a studenty v České republice, jehož první část, zaměřená na základní školy, byla v roce 1998 zpracována.
- (b) Zařadilo do činnosti Výzkumného ústavu pedagogického problematiku prevence rasismu a jiné intolerance.
- (c) Vydalo dne 23. března 1999 metodický pokyn k výchově proti rasismu, xenofobii a intoleranci, adresovaný ředitelům škol a pedagogickým pracovníkům všech typů škol a školských zařízení.
- (d) Rozšiřovalo poznání různých národností a etnik prostřednictvím programu Letní školy tolerance, jejíž účastníci byli v roce 1998 seznámeni s romskou a židovskou kulturou, zatímco v roce 1999 s menšinou slovenskou a ukrajinskou.
- (e) V roce 1998 v rámci Programů podpory a ochrany dětí a mládeže vyhlásilo podprogram Tolerance, jehož cílem je podpořit projekty občanských sdružení vytvářejících všestranné podmínky pro aktivity k integraci rizikové mládeže (především romské), a v jeho rámci podpořilo 26 projektů v celkové výši 1 473 000 Kč,
- (f) Vynaložilo v roce 1998 dalších 11 milionů Kč na podporu aktivit občanských sdružení dětí a mládeže, na kterých se účastní děti a mládež menšin, zejména aktivit směřujících k využití volného času dětí.
- (g) V rámci výchovy k interkulturnímu soužití ve školách, doporučené OSN v programu Desetiletí výchovy k lidským právům 1995-2004, pověřilo Evropské informační středisko Univerzity Karlovy přípravou vzdělávacích programů pro učitele a vzdělávacích a výchovných aktivit pro středoškolskou mládež (semináře v Praze, Hradci Králové, Berouně a Ústí nad Labem) a na tuto činnost poskytlo finanční dotaci.
- (h) Financovalo v roce 1998 tři třídní vzdělávací kurzy pro učitele, které byly zaměřeny na předcházení konfliktům a jejich řešení a na komunikaci s příslušníky jiných kultur.
- (i) Zaslalo školám několik publikací zaměřených na výchovu proti rasismu.

163. Přes nesporný pokrok existuje i na poli výchovy a vzdělávání značný prostor pro další zlepšování. Platí to zejména o školní výuce, kde se jen pomalu prosazují multikulturní prvky. Především romská a židovská komunita dosud považuje stupeň seznamování žáků základních a středních škol s historií Romů a Židů na českém území za nedostačující.

164. Usnesení vlády č. 789/1999 o opatřeních proti hnutím směřujícím k potlačení práv a svobod občanů proto ukládá ministru školství, mládeže a tělovýchovy, aby učinil kroky k posílení výchovy k lidským právům a toleranci ve všech předmětech, zejména pak v občanské výchově a zajistil, aby výuka dějepisu odrážela nejen celou historii Čechů, ale i dějiny dalších společenství, která žila nebo žijí na českém území - Němců, Židů, Slováků, Romů a dalších. Usnesení rovněž vyhlašuje úmysl věnovat ve výuce dějepisu větší pozornost novodobým světovým dějinám, včetně zločinné podstaty nacistického systému a jeho ideologických kořenů, ale i výkladu poválečných dějin s důrazem na současné tendence k evropské integraci, příklon k toleranci a pokroky v oblasti lidských práv. Ministru školství, mládeže a tělovýchovy vláda uložila, aby

- (a) nechal provést do 30. října 1999 rozbor osnov a obsahové náplně výuky předmětů ob-

čanská výchova a dějepis z hlediska problematiky různých etnik žijících na českém území,

- (b) do Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice zařadil a do 31. prosince 2000 rozpracoval pro základní a střední školy problematiku národností a etnik, které žily nebo žijí na českém území, jakož i problematiku dodržování lidských práv s důrazem na aplikaci v praxi,
- (c) trvale zabezpečoval pro pedagogy pracující v lokalitách s výskytem rasismu a etnických konfliktů speciální výcvikové kurzy v komunikačních technikách orientované na prevenci řešení konfliktů,
- (d) do pregraduální přípravy učitelů zařadil tematiku multikulturní výchovy, výchovy k toleranci a proti rasismu.

1. Lidská práva a rasová tolerance jako součást vzdělávání státních úředníků

165. V souladu s doporučením Výboru (CERD), uvedeném v bodu 24, usiluje Česká republika o průběžné vzdělávání státních úředníků v oblasti lidských práv a rasové tolerance, zejména však těch, kteří jsou ze zákona oprávněni práva a svobody občanů omezovat.

166. Již v usnesení vlády 192/1998 ke Zprávě o postupu státních orgánů při postihu trestných činů motivovaných rasismem a xenofobií nebo páchaných příznivci extremistických skupin za rok 1997, bylo ministru vnitra uloženo do 30. června 1998 zařadit problematiku extremismu do učebních osnov policejních škol všech stupňů tak, aby jejich absolventi přicházeli do praxe vybaveni dostatečnými teoretickými znalostmi. Usnesení uložilo ministru vnitra, aby zajistil, že vzdělávání a výchova policistů budou směřovány k odolnosti vůči rasistickým a xenofobním postojům.

167. Po úpravě provedené v roce 1998 se problematice rasismu, xenofobie a extremismu věnuje na středních policejních školách Ministerstva vnitra 37 vyučovacích hodin. Navíc uspořádala většina škol speciální semináře a přednášky k této problematice. Například Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze vytvořila v rámci vzdělávání učitelů, pedagogických pracovníků, posluchačů a žáků školy Protirasistický program v roce 1998.

168. Policejní akademie České republiky, která věnovala pozornost otázkám rasismu již v předchozích obdobích, se na tuto problematiku v roce 1998 zaměřila cíleněji a posílila její význam v jednotlivých předmětech, v tématech bakalářských prací i ve státních závěrečných zkouškách. V oblasti celoživotního vzdělávání byly na Policejní akademii uspořádány specializované kurzy pro příslušníky policie na téma: Listina základních práv a svobod a realizace ústavního práva na bezpečnost občana, Rasismus u nás.

169. V usnesení vlády č. 789/1999, které výslovně odkazuje na doporučení Výboru (CERD), je uloženo ministru vnitra zabezpečit, aby Policie České republiky formou metodických zaměstnání a seminářů zvyšovala odbornost svých příslušníků, s důrazem na příslušníky pořádkové policie, a jejich schopnost rozpoznávat trestné činy a přestupky spáchané ke škodě jiného pro jeho národnost, rasu, původ, pohlaví, politické smýšlení nebo náboženské vyznání. Cílem tohoto opatření je snížit riziko možné bagatelizace této kriminality při prvním kontaktu oběti s policií.

170. Uvedené usnesení ukládá ministru spravedlnosti, aby do 31. října 1999 v souladu s doporučením Výboru (CERD) z 19. března 1998 zajistil, že do odborné přípravy soudců a státních zástupců budou zahrnuta témata lidských práv a rasové tolerance.

2. Kultura a masová média

171. Ke zvýšení vzájemného porozumění mezi romskou menšinou a majoritní společností přispíval v předmětném období nepochybně rostoucí zájem české veřejnosti o romskou kul-

туру. Zejména představitelé romské hudby se postupně vymaňují z ryze menšinových pozic a těší se rostoucímu zájmu české veřejnosti, na čemž se prostřednictvím zvýšené publicity podílí i veřejnoprávní Česká televize.

172. V České televizi se již řadu let vysílá čtrnáctideník Romale, který v roce 1999 doplnil nový cyklus reportáží ze života Romů Děti okamžiku. Na romskou problematiku se zaměřuje řada jednotlivých vydání dalších publicistických pořadů (Klekánice, Svět bez hranic, Čas pro rodinu) a zpravodajských relací. Romové a jejich život jsou námětem samostatných dokumentů jako Romové a jejich hudba, Černobílá v barvě (o romské zpěvačce Věře Bílé), Pativale Roma – Úctyhodní lidé (o Romech, kteří se v naší společnosti dokázali prosadit). Česká televize se podílí také na novém filmu Zpráva o putování studentů Petra a Jakuba, zpracovávajícím problematiku postavení Romů ve světě zákonů a norem majoritní společnosti.

173. Český rozhlas vysílá pravidelně jednou týdně pořad pro romskou menšinu O Roma vakeren na nejsledovanější stanici Český rozhlas 1 – Radiožurnál. Na této stanici se vysílá i soutěž Hledáme romské hvězdy, věnovaná amatérským romským hudebníkům. Romská tematika se objevuje pravidelně ve zpravodajských a publicistických pořadech na Českém rozhlasu 1 – Radiožurnálu (Radioforum, K věci), Českém rozhlasu 2 – Praze (Občanské otázky, Host do domu aj.), Českém rozhlasu 3 – Vltavě (Studio Vltava, Naše téma, Metamorfózy – tradice) atd. Pořady pro romskou menšinu vysílají i regionální studia v Brně, Plzni, Českých Budějovicích a dalších městech.

174. V květnu 1999 se setkal s velkým úspěchem mezinárodní festival romské hudby Khamoro 99, spolufinancovaný Ministerstvem kultury, nad nímž převzala záštitu předsedkyně Senátu Parlamentu České republiky Libuše Benešová. V červnu 1999 se v Praze uskutečnil další úspěšný mezinárodní festival romské a etnické hudby Respect 99.

175. Dne 30. června 1999 byla na základě usnesení vlády č. 34/1999 vyhlášena kampaň proti rasismu, na kterou vláda věnovala částku 10 milionů Kč. Tato kampaň, kterou budou realizovat (nestátní) organizace vybrané ve výběrovém řízení, bude trvat do 30. června 2000 a bude se týkat následujících oblastí:

- (a) působení na veřejnost prostřednictvím masových médií, zaměřeného na porozumění a toleranci k etnickým menšinám a odlišným kulturám,
- (b) využití prostředků reklamního charakteru k navozování a upevňování obecného přesvědčení o naprosté nepřijatelnosti rasismu, zejména pak rasisticky motivovaných útoků a všech forem diskriminace,
- (c) proškolení zainteresovaných učitelů v otázkách výchovy k toleranci, multikulturalitě a proti rasismu v oblastech s častým výskytem interetnických střetů.

176. Podle vyjádření domácích i zahraničních pozorovatelů (například Evropské komise proti rasismu a intoleranci) se situace na poli informování médií o etnických menšinách, zejména Romech, v letech 1996-1999 výrazně zlepšila, což platí zejména pro veřejnoprávní média. Xenofobní stereotypy se však nadále objevují, a to zejména – ale ne výlučně - v bulvárním tisku. Plánovaná kampaň proti rasismu by měla přispět k urychlení pozitivního vývoje na mediální scéně.

4. Další zdroje informací

177. V únoru 1999 byla na internetových stránkách Ministerstva vnitra (www.mvcr.cz) zřízena stránka nazvaná Problematika lidských práv, která je prioritně zaměřena na otázky boje proti rasismu. Tato stránka obsahuje:

- (a) Mezinárodní úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace
- (b) plné znění obhajoby úvodní a II. periodické zprávy České republiky o plnění Úmluvy před

Výborem (CERD)

- (c) stanovisko Výboru, kterým se upozorňuje na některé problémy s dodržováním Úmluvy v České republice
- (d) závěrečné hodnocení úvodní a II. periodické zprávy České republiky Výborem
- (e) dokumenty Výboru týkající se České republiky
- (f) odkaz na www stránku Výboru.

178. Zpráva o postupu státních orgánů při postihu trestných činů motivovaných rasismem nebo xenofobií nebo páchaných příznivci extremistických skupin za rok 1997 je dostupná v češtině a angličtině na internetových stránkách Ministerstva vnitra, v rubrice Oficiální dokumenty. Zpráva za rok 1998, schválená usnesením vlády č. 720/1999, je prozatím dostupná na Internetu v české verzi.

Odpověď na konkrétní otázku Výboru: výstavba plotu v Matiční ulici v Ústí nad Labem

179. Výbor pro odstranění rasové diskriminace (CERD) svým rozhodnutím č. 2 (53) z 11. srpna 1998 požádal vládu České republiky, aby mu poskytla informace o opatřeních, která jsou podle znepokojivých zpráv připravována v určitých obcích a která by mohla vést k fyzické segregaci obytných objektů obývaných romskými rodinami.

180. V letech 1993-1994 upravilo volené zastupitelstvo labskoústeckého městského obvodu Neštětice, respektive rada tohoto zastupitelstva, dva ze čtyř domů v Matiční ulici, které sloužily kdysi jako ubytovny, na malometrážní byty. Od roku 1994 do roku 1998 byly byty postupně poskytnuty celkem asi 35 rodinám, většinou romským. Dnes byty obývá 30 romských rodin, celkem asi 130 osob, dále 4 rodiny respektive jednotlivci neromští, například lidé, kteří se vrátili z výkonu trestu.⁸

181. Neromští obyvatelé Matiční ulice v Ústí nad Labem, kteří si stěžovali na hromadění odpadků kolem dvou domů obývaných převážně romskými nájemníky a na hluchost romských dětí, navrhovali od roku 1997 oddělení obou domů od ulice čtyřmetrovým plotem. Tento záměr podpořila radnice v Ústí nad Labem-Neštěticích. Na jaře 1998 však založili Romové sdružení Romská duha a ve spolupráci s radnicí uklidili v dubnu 1998 celý areál; pořádek od té doby trvá. Již tehdy odpůrci stavby říkali, že plot mezi areálem domů a Matiční ulicí nezabrání dětem v hraní pod okny domků, takže jeho výstavba nemůže reálně vyřešit žádný z problémů, pro které byla původně navržena. Návrh výstavby plotu vyvolal značně negativní ohlas v zahraničí, ale i mezi představiteli romské menšiny v České republice i částí českých masových médií. Přesto dne 15. září 1998 rozhodly rada a zastupitelstvo městského obvodu Ústí nad Labem-Neštětice o výstavbě „keramického plotu“ bez průchodů o výši 1,8 metru (spolu s výstavbou hřiště a chodníků).

182. Dne 11. března 1999 na 54. zasedání Výboru vysvětlil zmocněnec české vlády její stanovisko, které na jeho návrh přijala 11. ledna 1999. Vláda v něm k zamýšlené stavbě uvedla, že záměr místního zastupitelstva považuje za závažný a znepokojující. Mohl by totiž být chápán, uvedla vláda, jako možný zásah do lidských práv, především lidské důstojnosti, rovnosti lidí před zákonem bez ohledu na sociální původ, etnickou příslušnost či majetek. Vláda pověřila svého zmocněnce, aby s místní samosprávou projednal nutnost důsledného dodržování lidských práv, a pověřila ho, aby před započítím stavby vládu o výsledcích svého jednání informoval. Současně však vyjádřila svou vůli použít všech dostupných prostředků k tomu, aby zabránila výstavbě plotu, pokud by zastupitelstvo v Neštěticích od svého úmyslu neustoupilo.

183. Protože zastupitelstvo v Neštěticích od úmyslu postavit plot bez průchodů skutečně

⁸ Zhruba polovina rodin sestěhovaných do dvou domů v Matiční neplatila v předchozích letech nájemné.

neustoupilo, rozhodla 26. května 1999 vláda na návrh místopředsedy vlády a předsedy Legislativní rady vlády Pavla Rychetského, podporovaného ministrem zahraničních věcí Janem Kavanem, že v souladu se zákonnou úpravou (ustanovení § 62 zákona č. 362 z roku 1990 Sb., zákona o obcích) ukládá přednostovi okresního úřadu v Ústí nad Labem, aby nechal záležitost projednat v zastupitelstvu města Ústí nad Labem a nepovede-li ani to k nápravě, aby pozastavil výkon rozhodnutí o stavbě jako odporující článku 10 Listiny základních práv a svobod (odst. 1: "Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno") a předložil toto usnesení k posouzení a rozhodnutí Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Protože zastupitelstvo města Ústí nad Labem nerozhodlo o zákazu výstavby plotu, přednosta okresního úřadu dne 29. června 1999 výstavbu plotu svým rozhodnutím pozastavil a věc předložil Poslanecké sněmovně.

184. Poslanecké sněmovně náleží podle zákona o obcích rozhodovat o všech věcech, v nichž přednosta okresního úřadu pozastavil výkon rozhodnutí místní samosprávy, pokud touto věcí není zrušení právního předpisu (o němž by rozhodoval Ústavní soud). Tato platná právní úprava, kdy o sporu mezi státním orgánem a voleným místním zastupitelstvem rozhoduje Poslanecká sněmovna Parlamentu, se stala předmětem časté veřejné kritiky. Ministerstvo vnitra připravuje návrh nového zákona o obcích, kde by tato pravomoc byla svěřena soudu.

185. Místní radnice v Neštěmicích dokončila před pozastavením výkonu svého rozhodnutí přednostou stavební práce na lavičkách a na pískovišti pro děti mezi oběma nájemními domy v Matiční a dalších zařízeních pro děti (koš na košíkovou, prolézačky pro děti), jakož i na chodnicích, které byly zamýšleny pro obyvatele obou domů jako nová cesta na opačnou stranu od Matiční ulice. Koncem srpna 1999 a znovu koncem září 1999 radnice oznámila, že se stavbou plotu již začne, respektive jej začala dne 5. října 1999 stavět. Do místa se sjeli Romové i z širokého okolí a stavbu rozebrali. (Betonové panely, z nichž se plot skládá, přitom opatrně kladli na zem.) Radnice přitom ustoupila v tom, že v plánovaném plotu začala počítat s třemi prostupy (místo jednoho, umístěného excentricky). Radnice argumentovala tím, že její pozastavené rozhodnutí bylo vlastně nepotřebné, plot může stavět i bez něho a že nelze porušovat stavební zákon, když v souladu s ním ohlásila drobnou stavbu a stavební úřad jí sdělením toto ohlášení v listopadu 1998 potvrdil. Přednosta okresního úřadu dne 30. srpna 1999 nápravným opatřením toto sdělení zrušil a podle názoru státních orgánů od té doby neexistoval právní důvod pro provedení stavby. Dne 5. října 1999 okresní úřad vyzval Magistrát města Ústí nad Labem, aby stavbu jako nepovolenou zastavil.

186. Také vláda svým usnesením č. 1054 z 6. října 1999 vyjádřila znepokojení nad zahájením stavby plotu a plně podpořila opatření okresního přednosty v této věci. Poslanecká sněmovna projednávala případ plotu v Matiční na své nejbližší schůzi po parlamentních prázdninách. První den této schůze, dne 12. října 1999, zařadila věc Matiční na pořad svého jednání mezi body, které měly být projednávány začátkem listopadu. Dne 13. října vystavěla firma, najatá radnicí, tento plot za asistence Městské policie (strážníků), podléhající primátorovi města Ústí nad Labem. K fyzickým střetům nedošlo.

187. Poslanecká sněmovna dne 13. října 1999 rozhodla hlasováním 100 hlasů proti 58 při 14 abstencích a 28 absencích, že se rozhodnutí neštěmického zastupitelstva z 15. září 1998 o stavbě oplocení zrušuje.

188. Poslanecká sněmovna celkové usnesení podpořila 101 hlasy. Zároveň vyzvala vládu, aby byl vyjednáváním s místním zastupitelstvem pověřen její nový zástupce. Vláda na své schůzi 18. října 1999 vzala svým usnesením č. 1111 na vědomí usnesení poslanecké sněmovny a místopředsedovi vlády a předsedovi Legislativní rady vlády uložila, aby další postup vlády projednal s představiteli romské komunity a informoval o něm velvyslance států, kteří se v této záležitosti obrátili na vládu České republiky. Stejným usnesením rovněž pověřila náměstka ministra vnitra Pavla Zářeckého, aby zahájil jednání s přednostou Okresního úřa-

du v Ústí nad Labem i zastupitelstvem městské části Ústí nad Labem - Neštětice o odstranění plotu v Matiční ulici, popř. o jiném uspokojivém řešení situace.

189. Záměrem vlády je, aby místní zastupitelstvo dalo samo odstranit plot, jejíž stavbu je možno považovat za stavbu, již byl porušen právní řád (zákon o obcích, stavební zákon). Nedosáhne-li toho jednáním, je vláda připravena k odstranění prostřednictvím státních orgánů. Ke dni 4. listopadu 1999 ještě nedošlo k odstranění plotu. Tato stavba se tedy stala spíše symbolem rozdělení společnosti než faktickým aktem jakékoli formy segregace. Značnou citlivost tomuto problému dává skutečnost, že jde o konflikt mezi výkonnou mocí (státním aparátem) na straně jedné a obecním zastupitelstvem zvoleným v přímých demokratických volbách. Stavba, kterou místní zastupitelstvo realizovalo, je ve svém výsledku ve skutečnosti plotem se třemi vchody nahrazujícím předchozí plot, který zde stál po desítky let a byl již zcela zdevastován.

Závěr

190. Česká republika neprovádí žádnou politiku, která by směřovala k rasové diskriminaci. Potýká se však, podobně jako jiné evropské země, s problémem rasistických projevů, proti nimž se snaží postupovat co nejučinněji. Na rostoucím výskytu těchto projevů se nepochybně podílí efekt čtyřicetileté izolace, zneužívání nově nabyté svobody, nepřipravenost na nové otevření České republiky světu i strach vyvolaný ekonomickou nejistotou. K jejich rozšíření však v první polovině 90. let zřejmě přispěla i skutečnost, že jejich význam byl zpočátku podceňován.

191. V předmětném období se výrazně zvýšilo úsilí státních orgánů o překonávání problémů spojených s rasovou diskriminací. Česká republika respektuje doporučení obsažená v závěrečné zprávě Výboru (CERD) a postupně je implementuje.

192. K nesporným prioritám patří nutnost zajistit důsledné uplatňování těch ustanovení trestního zákona, jež se vztahují k trestným činům s rasistickou motivací. Za neméně významné pak Česká republika považuje přijetí takových legislativních změn, které účinněji než dosud zamezí diskriminaci při hledání zaměstnání nebo ve službách. Připravované změny jsou popsány v této zprávě.

193. Kromě represe ovšem musí být nedílnou, ba dokonce v mnohém dominantní součástí úsilí o odstraňování rasové diskriminace i soustavná, dlouhodobá a masová prevence, spočívající zejména v cílené multikulturní výchově a výchově k lidským právům na všech stupních škol.

194. Výše uvedené úkoly považuje Česká republika za dlouhodobé. Nelze očekávat, že všechny problémy, které mají často velmi hluboké kořeny, budou vyřešeny v průběhu několika let. Úsilí vyvinuté v posledních letech nicméně dokládá, že Česká republika má upřímnou snahu zajistit všem, kdo žijí na jejím území, rovná práva a co nejlepší životní podmínky.

Přílohy:

1. Usnesení vlády č. 279/1999, o koncepci politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti
2. Koncepce politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti
3. Statistika přiznaných postavení uprchlíka v České republice za léta 1996-1999
4. Usnesení vlády č. 686/1997, ke Zprávě o situaci romské komunity v České republice a k současné situaci v romské komunitě
5. Usnesení vlády č. 789/1999, o opatřeních proti hnutím směřujícím k omezení práv a svobod občanů
6. Usnesení vlády č. 640/1999, o opatřeních na podporu zaměstnanosti osob obtížně umístitelných na trhu práce (se zřetelem na příslušníky romské komunity)

Příloha č. 1

USNESENÍ

VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 7. dubna 1999 č. 279

o koncepci politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti

V l á d a

I. s c h v a l u j e

Návrh koncepce politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti obsažený v části III předloženého materiálu (dále jen "Koncepce");

II. u k l á d á

1. zmocnění vlády pro lidská práva a předsedovi Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity, aby

a. do 30. dubna 1999 vytvořil odbornou skupinu pro rozpracování Koncepce, b. do 31. prosince 1999 Koncepci rozpracoval a předložil ji ve variantní formě vládě,

2. místopředsedovi vlády a ministru práce a sociálních věcí a ministrům kultury, školství, mládeže a tělovýchovy, spravedlnosti, vnitra, obrany, dopravy a spojů a zdravotnictví, aby a. vytvářeli podmínky zamezující rasové (případně i jiné) diskriminaci a v případě potřeby předložili vládě návrhy novel příslušných zákonů, b. zapracovali do návrhů novel předkládaných podle bodu II/2a tohoto usnesení ustanovení, která poskytnou právní možnost k uskutečňování vyrovnávacích akcí za účelem odstranění možného znevýhodnění příslušníků romské komunity, a to za účelem odstranění takového znevýhodnění do 31. prosince 2020,

3. ministru školství, mládeže a tělovýchovy, aby zajistil provedení změn výukových programů na základních a středních školách tak, aby tyto programy obsahovaly výuku o Romech, jejich historii (včetně historie nacistického holocaustu), jejich kultuře a tradicích,

4. ministru kultury učinit kroky k podpoře a popularizaci romské kultury.

Provedou:

1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí,
ministři školství, mládeže a tělovýchovy, kultury, spravedlnosti, vnitra, obrany, dopravy a spojů, zdravotnictví,
zmocněnec vlády pro lidská práva a předseda Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity

Předseda vlády

Ing. Miloš Z e m a n , v. r.

Příloha č. 2

Koncepce politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti

Integraci Romů jako národnostní menšiny do české společnosti považuje vláda za naléhavou. Uvědomuje si přitom, že většina českých občanů je schopna a ochotna Romy přijmout mezi sebe, pokud se většině přizpůsobí a splynou s ní. Soudíme, že na takové začlenění do české společnosti má každý občan právo. Každý Rom se vlastně rozhoduje po celý život, jak velká bude míra jeho vlastní asimilace. Tato volba musí však být svobodná. Každý má právo rozhodovat o své národnosti, ovšem všechny způsoby nátlaku, i nepřímé, směřující k odnárodnování, jsou ústavní Listinou základních práv a svobod zakázány.

Asimilace může být řešením pro jednotlivce, tragické by bylo, kdyby se stala řešením pro všechny Romy. Odnárodnění Romů, jejich kulturní a jazykové počestění, by bylo velkou kulturní ztrátou v historii české společnosti.

Integrace menšiny, hodná toho slova, nemůže být asimilací. Do multikulturní společnosti se lze integrovat pouze při zachování své kultury, svých tradic, své historie a pokud možno i svého jazyka. Integrovat se do společnosti může jen emancipovaná menšina, jinak se neintegruje, ale rozpustí ve většině.

Vláda chce emancipaci Romů, k níž se mnozí Romové v naší zemi již rozhodli, podpořit. Proto je jejím základním postojem při její politice vůči romské komunitě vlády respekt k romství, jeho tradicím a kultuře. O co více se budou Romové cítit Romy, o to více budou svobodnějšími a odpovědnějšími občany.

Vládní politika usiluje o aktivní účast všech občanů a vzájemnou součinnost při dosahování společensky obecně přijímaných cílů. Dílčím cílem vládní politiky vůči příslušníkům romské komunity je relativně bezkonfliktní soužití všech občanů republiky, tedy i romské komunity a ostatních komunit. Prostředkem k dosažení tohoto cíle je nabídka možnosti integrace romské komunity do většinové společnosti. Integrací je zde myšleno plnohodnotné začlenění romské komunity do společnosti při zachování většiny kulturních specifik a odlišností, které tuto komunitu charakterizují a které si přeje zachovávat, pokud tyto odlišnosti nejsou v rozporu se zákony České republiky.

Ve snaze dosáhnout bezproblémového soužití přijímá vláda takovou koncepci politiky, jejíž důsledná aplikace povede k nápravě pochybení a křivd způsobených staletými diskriminací i chybnou politikou vlád minulých. Současně je vláda odhodlána čerpat ze všech pozitivních zkušeností, které byly v minulosti získány, a využít je při naplňování vládního programu.

1) Vláda bude usilovat o **odstranění všech forem diskriminace** z důvodů rasy, národnosti, etnického původu či barvy pleti. Proto vypracuje a předloží parlamentu návrhy novel zákonů, které napomohou tomuto úsilí. Zákony jednoznačně vymezí diskriminaci v jednotlivých oborech života, stanoví sankce za ni a určí státní instituci, nezávislou podobně jako Nejvyšší kontrolní úřad - Úřad pro etnickou rovnost, která bude porušování tohoto zákona sledovat a sankce ukládat. Za svou činnost bude odpovědná Parlamentu. Stát zajistí, aby instituce, která bude mít sledování odstranění všech forem diskriminace ve své působnosti, byla dostatečně personálně vybavena a finančně zajištěna a měla působnost na celém území republiky.

2) Vláda ČR přistupuje k **vyrovnávacím akcím**, s perspektivou dosáhnout cíle této akce do roku 2020. Vyrovnávací akce budou zaměřeny na občany, kteří jsou v situaci, kterou vláda přesně nazve, přičemž vymezení nebude omezeno jen na příslušnost k romské komunitě.

Vyrovňovací akce se budou týkat zpřístupnění vzdělání a poskytnutí vyšší kvalifikace příslušníkům romské komunity a jedincům z podobně znevýhodněných skupin. Česká vláda při vyrovnávacích akcích půjde cestou vyrovnávacích tříd, přípravných tříd a kurzů, příplatků učitelům, kteří individuálně pracují s žáky z těchto skupin, placeného doučování, stipendií pro romské studenty, určitého zvýhodňování romských firem při zadávání zakázek (podobně jako u zdravotně postižených nebo vězňů). Nepůjde však cestou kvót, které by určovaly poměr Romů ve státní správě, u policie nebo mezi přijatými uchazeči do škol.

3) Vláda uznává, že Romové jsou jednou z **národnostních menšin** České republiky a přiznává jim všechna individuální i skupinová práva, kterým se těší národnostní menšiny České republiky.

4) Vláda uznává **jazyk a kulturu** Romů za nesporné kulturní hodnoty společnosti České republiky. Romskému jazyku a kultuře bude věnována zvýšená pozornost, neboť byly dosud zanedbávány. Romština, v obou hlavních dialektech, východoslovenském a olašském, a romská a olaškoromská kultura budou požívat nejen ochrany, ale i státní podpory. Poznatky o romské kultuře a historii budou začleněny do všeobecného vzdělání všech dětí, stejně jako kultura a historie ostatních národnostních menšin.

5) Vláda vytvoří podmínky pro **změnu školského systému**, aby v něm romské děti mohly být stejně úspěšné jako ostatní. K tomu budou využívány především metody odbourání jazykové bariéry, přípravné třídy, romština jako pomocný vyučovací jazyk, romští asistenti ve školách a především individuální přístup k žákům. Systém, v němž velká většina romských dětí absoluuje jen zvláštní školy, čímž jsou pro celý život určeni k nejméně kvalifikovaným pracem, bude nahrazen systémem pružných propustných vyrovnávacích tříd základních škol o menším počtu žáků než v běžných třídách. Dospělým Romům poskytne stát možnost doplnit si základní a případně i další vzdělání.

6) Vláda zajistí **podíl Romů na rozhodování o záležitostech romské komunity** především vytvořením podmínek pro demokratizační proces mezi Romy, který umožní vznik skutečné demokratické reprezentace. Demokraticky zvolená romská reprezentace může být totožná se zástupci Romů, zvolenými do sborů kulturní autonomie (samosprávy) v rámci státu.

7) Vláda zajistí, podporou vznikající **sítě občanských poraden**, dostupné a bezplatné právní, sociální a psychologické poradenství. Pro zpřístupnění tohoto poradenství romské komunitě podpoří zaměstnávání zaškolených Romů v těchto poradnách ve všech oblastech, kde je vyšší koncentrace romské komunity.

8) Vláda zajistí, že **vzdělávání a výchova** ve všech školách bude **multikulturní**, bude výchovou k toleranci a cílem této výchovy bude multikulturní společnost.

9) Pro **zvýšení bezpečnosti romské komunity** vláda zajistí proškolení a pravidelné školení soudců a všech pracovníků orgánů činných v trestním řízení stejně jako pracovníků státní správy o problematice rasizmu a o Romech.

10) Vláda podpoří hledání forem **soužití různých etnik**, řešení konfliktů vyjednáváním a výzkumem postojů. Podpoří **výzkum**, který zjistí čím to je, že v některých oblastech s velkou koncentrací romské komunity v soužití problémy nejsou, v jiných jsou, i přes poměrně malou koncentraci.

11) Vláda připraví kritéria pro vyhodnocování a bude následně **podporovat dotacemi neziskové organizace** při vytváření nabídky sociálně výchovných programů pro romské děti a mládež. Nadále bude podporovat aktivity občanských sdružení směřujících k povznesení romské komunity i ke zlepšení soužití mezi romskou komunitou a ostatní společností.

12) Vláda přistoupí ke změně sociální politiky, jejíž součástí bude také pozitivní motivace občanů k práci. V rámci politiky zaměstnanosti bude vláda prosazovat takovou politiku, aby nezaměstnanost Romů byla obdobná jako ostatních obyvatel.

Příloha č. 3
Statistika přiznaných postavení uprchlíka v ČR (1996-1999)

státní příslušnost	1996	1997	1998	1999
Afghánistán	23	14	15	5
Albánie	6	-	-	-
Alžírsko	1	-	-	-
Angola	1	-	-	-
Arménie	22	4	-	3
Azerbajdžán	1	3	7	-
Bělorusko	-	5	7	9
bez státní příslušnosti	2	6	5	3
Bosna a Hercegovina	5	16	3	4
Bulharsko	1	1	-	7
Čad	-	-	-	1
Etiopie	1	-	-	-
Ghana	7	3	5	1
Gruzie	8	1	5	-
Irák	9	9	6	2
Írán	1	-	-	2
Jugoslávie	2	-	-	3
Kongo	7	2	9	5
Kuba	4	2	-	-
Libanon	-	1	-	-
Libérie	-	-	1	-
Makedonie	5	-	-	-
Maroko	-	-	1	-
Nigérie	2	6	1	1
Rumunsko	28	5	-	1
Rusko	2	1	4	2
Ruanda	1	-	-	-
Senegal	1	-	-	-
Somálsko	-	2	-	-
Sovětský svaz (bývalý)	4	-	-	-
Súdán	-	1	1	-

Syrie	1	-	-	-
Tádžikistán	-	-	4	-
Turkmenie	-	-	-	1
Ukrajina	5	-	-	-
Uzbekistán	-	-	1	2
Zaire (bývalé)	2	-	-	-
celkem	162	96	78	54

Příloha č. 4

USNESENÍ

VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 29. října 1997 č. 686

ke Zprávě o situaci romské komunity v České republice a
k současné situaci v romské komunitě

V l á d a

I. b e r e n a v ě d o m í Zprávu o situaci romské komunity v České re- publice
obsaženou v předloženém materiálu;

II. s c h v a l u j e prohlášení k současné situaci v romské komunitě uvedené
v příloze tohoto usnesení;

III. u k l á d á

1. ministru školství, mládeže a tělovýchovy

a) rozšiřovat síť přípravných tříd v systému základního vzdělávání pro žáky z
jazykově a sociokulturně znevýhodněného prostředí,

b) zajistit posílení informačních toků do všech stupňů škol ohledně dostupné
odborné literatury k otázkám multikulturní společnosti a výchovy k toleranci,

c) postupovat při udělování výjimek pro minimální počet žáků ve třídě i
v případech tříd s dětmi z romských rodin stejně jako v případě národnostních tříd,

d) dát k dispozici školám projekt „Modifikace vzdělávacího programu pro specifické
potřeby romských dětí“ spolu s metodickým pokynem a průběžně hodnotit jeho realizaci,

e) připravit nové podklady pro testování dětí při zařazování dětí do zvláštních
škol a zohlednit v nich více specifickou předpokladů romských dětí a tím zamezit dosavadní
praxi příliš častého zařazování romských dětí do zvláštních škol bez podložených důvodů
dokládajících jejich intelektové a vzdělávací předpoklady,

f) zajistit podmínky (včetně finančních) pro realizaci experimentálního projektu
stupňovitého vzdělávání romských poradců a po jeho vyhodnocení společně s ministrem

práce a sociálních věcí, ministrem vnitra, Výzkumným ústavem odborného školství v Praze a s řešitelem projektu vypracovat koncepci tohoto typu vzdělávání,

g) stanovit kvalifikační předpoklady pro funkci „romský pedagogický asistent“, ve spolupráci s ministrem práce a sociálních věcí,

h) zajistit v kapitole „školství“ státního rozpočtu na rok 1998 finanční prostředky na mzdové náklady pro minimálně 20 romských pedagogických asistentů, a to v celkové výši 2268 tis. Kč,

i) zajistit nabídku dalšího vzdělávání v problematice národnostních a etnických menšin, a to v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků,

j) určit koordinátora resortu, pověřeného problematikou národnostního školství,

k) ve spolupráci s představiteli romské komunity zajistit, aby hudebně, pohybově i jinak umělecky talentované romské děti byly zařazovány do základních uměleckých škol a měly tak možnost rozvíjet svůj talent a předpoklady pro přijetí ke studiu na konzervatořích,

termín plnění: bod h) - ihned, body d, e, f, g, j) - do 31.12. 1997, ostatní průběžně

2. ministru práce a sociálních věcí

a) spolupracovat při stanovení kvalifikačních předpokladů pro pracovní funkci „romský pedagogický asistent“ s ministrem školství, mládeže a tělovýchovy,

b) kodifikovat práci romského asistenta a romského poradce v katalogu činností a katalogu povolání,

c) spolupracovat průběžně s ministrem školství, mládeže a tělovýchovy a ministrem vnitra na projektu stupňovitého vzdělávání romských poradců,

d) dlouhodobě finančně zajišťovat rekvalifikační kurs sociálně právní akademie pro pracovní funkce romský asistent a romský poradce podle projektu řešitele,

e) vypracovat systém motivace zaměstnavatelů k zaměstnávání a obtížně zaměstnatelných osob a osob romského původu,

f) vytvářet podmínky na úrovni působnosti okresních úřadů v regionech s vyšší koncentrací nezaměstnaných osob romského původu pro přijímání pracovníků do funkce sociálních asistentů z řad romské komunity, který by pomáhal řešit danou problematiku,

termín plnění: body a, b, e) do 31.12.1997, ostatní průběžně

3. ministru vnitra

a) vypracovat metodický pokyn úřadům státní správy v jeho kompetenci k pracovní náplni funkce romský asistent a romský poradce,

b) vytvářet podmínky ve spolupráci s ministrem školství, mládeže a tělovýchovy a s ministrem práce a sociálních věcí pro realizaci projektu stupňovitého vzdělávání romských poradců,

c) při okresních úřadech vytvořit pracovní místa pro funkci romský asistent a romský poradce,

d) v přijímacím řízení uchazečů o práci v Policii České republiky důsledně zjišťovat sklony k předsudkům, zejména rasovým a uchazeče s náklonností k rasistickým projevům odmítat,

e) zajistit maximální přístup romským uchazečům ke studiu na středních policejních školách, při splnění podmínek přijímacího řízení k Policii České republiky; pro tyto uchazeče zajistit kurs ke studiu na těchto školách,

f) provádět kontrolu, zda občanská sdružení nevyvíjejí činnost propagující rasovou nesnášenlivost, fašismus a národnostní nesnášenlivost, v kladném případě je vyzvat, aby od takovéto činnosti upustila; jestliže sdružení v takovéto činnosti pokračují, rozpustit je,

g) uvolnit z Komplexního součinnostního programu prevence kriminality a prevence drogových závislostí na místní úrovni podle aktuálních potřeb finanční prostředky na doplňkové programy pro romskou komunitu,

termín plnění: body a, c) do 31.12.1997, ostatní průběžně

4. ministru kultury

a) zohledňovat průběžně v rámci dotační politiky resortu vůči občanským sdružením příslušníků národnostních menšin specifické potřeby romských aktivit v oblasti osvětové, kulturní a kulturně vzdělávací, periodických i neperiodických publikací, přijímání a šíření informací ve veřejnoprávních médiích,

b) zajistit odbornou spolupráci při budování Muzea romské kultury v Brně a dle rozpočtových možností se průběžně podílet na finančním zajištění jeho činnosti,

c) zpracovat do návrhu státního rozpočtu kapitoly Ministerstva kultury na rok 1999 finanční prostředky ve výši 15 000 tis. Kč na realizaci druhé etapy rekonstrukce objektu určeného pro umístění Muzea romské kultury v Brně,

termín plnění: bod d) do 31.12.1997, ostatní průběžně

5. ministru průmyslu a obchodu

a) ve spolupráci s Českou obchodní inspekcí důsledně dbát na dodržování zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v platném znění, zejména § 6 s využitím možnosti ukládání pokut pro ty podnikatele, kteří odmítají obsluhovat občany jen kvůli jejich příslušnosti k romské menšině,

b) rozšířit podporu projektů zaměřených na zaměstnávání obtížně zaměstnatelných osob v rámci Podpory malého a středního podnikání z dosavadní formy omezené na doplňkový program SPECIÁL,

termín plnění: průběžně

6. místopředsedům vlády a ministrům zemědělství a životního prostředí ve spolupráci s ministrem práce a sociálních věcí, s představiteli romských organizací nacházet možnosti pro využití firem zaměstnávajících romské občany při zadávání zakázek v rámci působnosti jejich resortů (týkajících se např. údržby vodních toků v rámci Státní meliorační správy a Lesů České republiky),

termín plnění: průběžně

7. ministru obrany

a) vypracovat analýzu o výkonu základní prezenční služby příslušníků romské komunity z hlediska jejich vztahu k této službě, z hlediska vzájemných vztahů s příslušníky majoritní společnosti a z hlediska jejich možného uplatnění ve službách Armády České republiky,

b) v rámci základní prezenční služby přispívat ke získání/zvýšení profesní kvalifikace příslušníků romské komunity,

termín plnění: bod a) do 31.12.1997, bod b) průběžně

8. ministryni spravedlnosti sledovat stav trestné činnosti s rasovým kontextem a pravidelně informovat vládu o vývoji této trestné činnosti,

termín plnění: průběžně

9. ministru pro místní rozvoj

a) analyzovat dosavadní zkušenosti z různých forem uskutečněné bytové výstavby pro romskou komunitu z hlediska vhodnosti pro život romských občanů, pocitu sounáležitosti s prostředím a následné péče o jeho stav; vyhodnotit zkušenosti ze sociálního, technického i finančního hlediska a s ohledem na předpoklady a potřeby romské komunity předložit vyhodnocení Meziresortní komisi pro záležitosti romské komunity,

b) podporovat projekty programů bydlení; na uskutečňování těchto projektů a na rozhodování o přidělení postavených bytů se mají podílet místní romské organizace a firmy,

c) vypracovat metodický pokyn k územnímu plánování na úrovni obcí s ohledem na sociokulturní podmínky jejich obyvatel,

termín plnění: bod a, c) do 31. 12. 1997, bod b) průběžně,

10. ministru zdravotnictví zmapovat potřebnost specifické zdravotní péče romské populace v České republice včetně návrhu opatření na organizační a preventivní opatření,

termín plnění: do 30. 6. 1998

11. ministru bez portfeje

a) sledovat realizaci úkolů tohoto usnesení a v souladu s tím řídit činnost Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity,

b) předložit vládě zprávu o plnění úkolů tohoto usnesení,

termín plnění: bod a) průběžně, bod b) do 30. 6. 1998,

12. přednostům okresních úřadů

a) při řešení aktuálních problémů romské komunity na místní úrovni jednat s představiteli romských aktivit a společně hledat východiska,

b) vytvořit podmínky pro zahájení stáží účastníků programu stupňovitého vzdělávání romských poradců na příslušných úřadech státní správy v prosinci 1997,

c) stanovit ve své působnosti funkční místo romského poradce,

d) provést analýzu postavení dětí a nezletilých v náhradní rodinné péči (v dětských domovech, dětských diagnostických ústavech, dětských výchovných ústavech, kojeneckých ústavech) z hlediska legality jejich pobytu na území České republiky a zajistit, aby osoby opouštějící tyto ústavy měly řádný doklad o občanství nebo trvalém pobytu na území České republiky,

e) přednostovi OkÚ Písek, aby vydal podnět Obecnímu úřadu Lety k vyhlášení pietního území v prostoru hřbitova bývalého cikánského tábora s pomníkem v obci Lety (okres Písek) vyhláškou obce podle zmocnění v § 14 odst. 1 písm. i) zákona č. 410/1992 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů

termín plnění: bod a, e) ihned, ostatní do 31.12.1997;

IV. d o p o r u č u j e primátorovi hlavního města Prahy a primátorům měst Brna, Ostravy a Plzně v rámci svých kompetencí vytvořit podmínky pro zahájení stáží účastníků programu stupňovitého vzdělávání romských poradců na příslušných úřadech státní správy v prosinci 1997 a vytvořit funkční místo romského poradce.

Provedou:

ministři školství, mládeže a tělovýchovy,
práce a sociálních věcí, vnitra, kultury,
průmyslu a obchodu, obrany, pro místní
rozvoj, zdravotnictví,
ministr bez portfeje,
ministřyně spravedlnosti,
míjstopředsedové vlády a ministři
zemědělství a životního prostředí,

přednostové okresních úřadů a
primátoři měst Brna, Ostravy a Plzně,
primátorovi hlavního města Prahy

Předseda vlády

prof. ing. Václav K l a u s , CSc., v. r.

Příloha č. 5

USNESENÍ

VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 28. července č. 789

o opatřeních proti hnutím směřujícím k potlačení práv a svobod občanů

V l á d a

u k l á d á

1. ministru školství, mládeže a tělovýchovy, aby

a) do 31. října 1999 provedl rozbor osnov a obsahové náplně výuky předmětů občanská výchova a dějepis z hlediska problematiky národností, menšin a etnik a na základě tohoto rozboru učinil opatření, aby tato výuka odrážela nejen celou historii Čechů, ale i dějiny dalších společenství, která žila nebo žijí na českém území - Němců, Židů, Slováků, Romů a dalších, aby věnovala větší pozornost novodobým světovým dějinám, včetně zločinné podstaty nacistické ideologie a trvalého nebezpečí, které podobné ideologie představují, a aby informovala o současných tendencích k evropské integraci o příklonu k toleranci a pokroku v oblasti lidských práv,

b) do Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice zařadil a do 31. prosince 2000 rozpracoval pro základní a střední školy problematiku všech etnik, která žila nebo žijí na českém území, a problematiku dodržování lidských práv s důrazem na aplikaci v praxi,

c) trvale zabezpečoval pro pedagogy pracující v lokalitách s výskytem rasismu a etnických konfliktů speciální výcvikové kurzy v komunikačních technikách orientované na prevenci řešení konfliktů,

d) přijal opatření, aby v pregraduální přípravě učitelů byla zařazena tematika multikulturní výchovy, výchovy k toleranci a proti rasismu,

2. ministru vnitra, aby

a) do 31. října 1999 metodicky zabezpečil, aby se v trestním řízení při právním posuzování různých hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů a při jejich rozlišování usnadnilo dokazování, že skupina, v níž obviněný působí, patří k takovému hnutí, přičemž tyto kroky budou spočívat i ve využití poznatků ze znaleckých posudků a zadávání nových znaleckých posudků a odborných vyjádření,

b) přijal do 30. září 1999 opatření vedoucí k rozpuštění těch občanských sdružení, která vyvíjejí činnost směřující k omezování nebo popírání osobních, politických nebo jiných práv občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení náboženské vyznání a sociální postavení, nebo rozněcují nenávist a nesnášenlivost z těchto důvodů, a v případě, že Ministerstvo vnitra dojde k závěru, že taková sdružení v ČR nepůsobí, podal o tom do 31. října 1999 informaci vládě,

c) zabezpečil, aby Policie ČR formou metodických zaměstnání a seminářů zvyšovala odbornost svých příslušníků, s důrazem na příslušníky pořádkové policie, a jejich schopnost rozpoznávat trestné činy a přestupky spáchané ke škodě jiného pro jeho národnost, rasu, původ, politické smýšlení nebo náboženské vyznání, a snižovala tak možnou bagatelizaci této kriminality při prvním kontaktu oběti s policií, a aby o plnění tohoto úkolu podal zprávu do 31. března 2000,

3. ministru spravedlnosti, aby

a) zabezpečil součinnost probačních pracovníků na přípravě resocializačního programu uvedeného v bodě 4 tohoto usnesení, a aby po vypracování tohoto programu s ním seznámil soudce prostřednictvím předsedů a místopředsedů soudů jako orgánů státní správy a všechny probační pracovníky cestou metodického pokynu,

b) zajistil do 31. října 1999 v souladu s doporučením Výboru pro odstranění rasové diskriminace z 19. března 1998, aby do odborné přípravy soudců a státních zástupců byla zahrnuta témata lidských práv a rasové tolerance,

c) státní zastupitelství v případech osob obžalovaných z trestných činů motivovaných rasovou, národnostní, politickou nebo náboženskou nesnášenlivostí důkladně zkoumalo možnost podání podnětu ke stížnosti pro porušení zákona, pokud soud pravomocně nevyhoví obžalobě, a využívalo stávající znalecké posudky, případně zadávalo nové znalecké posudky a odborná vyjádření, v trestních věcech s těmi obviněnými, kteří mohou být na základě důkazů považováni za příslušníky hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod občanů,

4. zmocněnci vlády pro lidská práva, aby v součinnosti s ministrem spravedlnosti a ministrem práce a sociálních věcí vypracoval do 31. prosince 1999 koncepci pilotního resocializačního programu použitelného v trestním řízení pro případné podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem podle ustanovení § 60a trestního zákona nebo podmíněné upuštění od potrestání s dohledem podle ustanovení § 26 odst. 4 písm. b) a d) trestního zákona u osob, které se dopustí méně závažných trestných činů s rasistickou motivací,

5. přednostům okresních úřadů, aby s tímto usnesením včetně důvodové zprávy seznámili všechny starosty obcí.

Provedou:

ministři školství, mládeže
a tělovýchovy, vnitra,
spravedlnosti
1. místopředseda vlády a
ministr práce a sociálních věcí,
zmocněnec pro lidská práva
přednostové okresních úřadů

předseda vlády
ing. Miloš Z e m a n
v z. Vladimír Š p i d l a, v. r.
1. místopředseda vlády

Příloha č. 6

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 23. června 1999 č. 640

O opatřeních na podporu zaměstnanosti osob obtížně umístitelných na trhu práce
(se zřetelem na příslušníky romské komunity)

Vláda

I. s c h v a l u j e

opatření k řešení problematiky zaměstnanosti osob obtížně umístitelných na trhu práce (dále jen „Opatření“), a to

1. průběžné vytváření optimálních podmínek v posledních ročnících základních, zvláštních a speciálních škol pro přechod žáků na střední školy a odborná učiliště,
2. do 31. prosince 2000 zabezpečení funkční sítě bilančně diagnostických pracovišť pro optimální sladění požadavků trhu práce s reálnými možnostmi uchazečů o zaměstnání,
3. průběžnou realizaci a rozšiřování široce koncipovaných resocializačně rekvalifikačních programů, včetně jejich personálního a materiálního zabezpečení pro následné pracovní a společenské uplatnění občanů, a to programů uvedených v části IV (Přílohy č. 1 až 5) předloženého materiálu,
4. do 31. prosince 2001 vytvoření podmínek umožňující zvýšení zaměstnanosti uchazečů o zaměstnání na trhu práce, a to v návrhu novely zákona č. 199/1994 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů

II. u k l á d á

1. 1. místopředsedovi vlády a ministru práce a sociálních věcí
 - a) seznámit s Opatřeními přednosta okresních úřadů a primátory měst Brna, Ostravy a Plzně, primátora hlavního města Prahy a představitele Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů, Českomoravské konfederace odborových svazů, Svazu průmyslu a dopravy České republiky a Konfederace umění a kultury,
 - b) realizovat opatření uvedené v bodě I/2 tohoto usnesení,

2. ministru školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s 1. místopředsedou vlády a ministrem práce a sociálních věcí a ministry zemědělství a financí realizovat opatření uvedené v bodě I/1 tohoto usnesení,

3. 1. místopředsedovi vlády a ministru práce a sociálních věcí ve spolupráci s ministry školství, mládeže a tělovýchovy, vnitra a pro místní rozvoj realizovat opatření uvedené v bodě I/3 tohoto usnesení,

4. předsedovi Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ve spolupráci s 1. místopředsedou vlády a ministrem práce a sociálních věcí realizovat opatření uvedené v bodě I/4 tohoto usnesení,

5. přednostům okresních úřadů a primátorům měst Brna, Ostravy a Plzně seznámit s Opatřeními a s tímto usnesením vlády primátory měst a starosty obcí v obvodu své působnosti;

III. d o p o r u č u j e

přednostům okresních úřadů a primátorům měst Brna, Ostravy a Plzně, primátorovi hlavního města Prahy, primátorům měst, starostům obcí a představitelům Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů, Českomoravské konfederace odborových svazů, Svazu průmyslu a dopravy České republiky a Konfederace umění a kultury spolupracovat při realizaci Opatření.

Provedou:

1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí, ministři vnitra, zemědělství, školství, mládeže a tělovýchovy, pro místní rozvoj, financí, předseda Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, přednostové okresních úřadů a primátoři měst Brna, Ostravy a Plzně

Na vědomí:

předsedové Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů, Českomoravské konfederace odborových svazů, prezident Svazu průmyslu a dopravy České republiky, prezident Konfederace umění a kultury

Předseda vlády

Ing. Miloš Z e m a n , v. r.

Dne 3. prosince 1999 předala Česká republika výboru pro odstranění rasové diskriminace (CERD) tuto doplňující informaci ke své třetí a čtvrté periodické zprávě:

Dodatečná informace

Na základě jednání mezi zastupitelstvem města Ústí nad Labem a vládním zmocněncem Pavlem Zářeckým rozhodlo dne 23. listopadu 1999 zastupitelstvo města Ústí nad Labem o odstranění plotu. Vláda uvolnila ze státního rozpočtu účelovou neinvestiční dotaci 10 milionů Kč na řešení problému. Z této částky se zastupitelstvo města Ústí nad Labem rozhodlo vyčlenit částku 3,6 milionů Kč, za kterou budou vykoupeny tři rodinné domy, jejichž obyvatelé si přejí z Matiční ulice odejít. Samotné rozebrání plotu bude stát 56 tisíc Kč. Zbývající část dotace použije město na odkoupení a demolici jednoho neobývaného, značně zchátralého činžovního domu v Matiční ulici a na sociální programy. Dne 24. listopadu 1999 byl plot odstraněn.